

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์
เลขที่รับ ๒๐๓๑
วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔
เวลา ๑๕.๕๖ น.

บันทึกข้อความ

สำนักบริหารกลาง
เลขรับ ๓๒๐๑๖
วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔
เวลา ๑๖:๐๖

ส่วนราชการ กลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล สำนักบริหารกลาง โทร. ๔๒๐๙

ที่ กษ ๐๔๐๑.๒/ ๑๕๕๕

วันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเผยแพร่สาระสำคัญของผลงานทางเว็บไซต์กรมตรวจบัญชีสหกรณ์

เรียน อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

กลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล
เลขรับ ๒๖๑๕
วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔
เวลา ๑๖:๕๖

รตส.อัญมณี
รับที่ ๕๓๓/ว
วันที่ ๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔
เวลา ๑๕:๕๓ น.

๑. ต้นเรื่อง

ตามประกาศกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ ลงวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๖๓ ประกาศรายชื่อผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้ารับการประเมินบุคคลและผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งประเภทวิชาการ ระดับเชี่ยวชาญ โดยให้ นางสาวนิภา แจงทงค์ เป็นผู้ได้รับการคัดเลือกเพื่อเข้ารับการประเมินบุคคลและผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านการบัญชีและการสอบบัญชี (นักวิชาการตรวจสอบบัญชีเชี่ยวชาญ) ตำแหน่ง เลขที่ ๒๑๘ สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ ๑ นั้น

๒. ข้อเท็จจริง

นางสาวนิภา แจงทงค์ ได้จัดทำเอกสารประกอบการประเมินบุคคลและผลงานเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้เชี่ยวชาญด้านการบัญชีและการสอบบัญชี (นักวิชาการตรวจสอบบัญชีเชี่ยวชาญ) สำนักงานตรวจบัญชีสหกรณ์ที่ ๑ และขอเผยแพร่ผลงาน (สรุปสาระสำคัญ) จำนวน ๓ เรื่อง ซึ่งเป็นไปตามหนังสือสำนักบริหารกลาง ที่ กษ ๐๔๐๑/ว ๔๐ ลงวันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๖๔

๓. กฎหมาย ระเบียบที่เกี่ยวข้อง

หนังสือสำนักงาน ก.พ. ที่ นร ๐๗๐๗.๓/ว ๕ ลงวันที่ ๑๒ เมษายน ๒๕๕๒

๔. ข้อพิจารณา

เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางในการปฏิบัติเกี่ยวกับมาตรการในการป้องกันและลงโทษผู้แจ้งข้อมูลเท็จเกี่ยวกับคุณสมบัติและผลงานของบุคคลในการขอรับการประเมินของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ตามที่สำนักงาน ก.พ. และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด จึงเห็นควรอนุญาตให้เผยแพร่ผลงาน จำนวน ๓ เรื่อง ของข้าราชการดังกล่าว ทางเว็บไซต์ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

๕. ข้อเสนอแนะ -

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาอนุญาตให้เผยแพร่สาระสำคัญของผลงานของข้าราชการดังกล่าว ทางเว็บไซต์ของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

๑๖:๓๗:๑๖ น.ม.ล.ม.

(นายประสพสุข พุ่มทิม)

หัวหน้ากลุ่มงานวินัยและระบบคุณธรรม

รักษาการในตำแหน่ง

ผู้อำนวยการกลุ่มบริหารทรัพยากรบุคคล

อนุญาต

(นายโอภาส ทองยงค์)

อธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔

(นางสาวสิริวรรณ คุณหาสวัสดิ์)

ผู้อำนวยการสำนักบริหารกลาง

๒๕ มิ.ย. ๒๕๖๔

(นางสาวอัญมณี ธีรสัทธี)

รองอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์

ระบบการควบคุมภายในธุรกิจรวบรวมมันสำปะหลัง (มันเส้น) เพื่อจำหน่ายในจังหวัดอุทัยธานี

โดย นิภา แจงทองคำ

ปัจจุบันสหกรณ์ภาคเกษตรหลายแห่งที่ดำเนินธุรกิจรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) จากสมาชิกเพื่อจำหน่าย ดังนั้นในการตรวจสอบบัญชี ผู้สอบบัญชีต้องมีความรู้ กระบวนการขั้นตอนการ ดำเนินธุรกิจซึ่งรวมถึงระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์ที่มีอยู่ เพื่อนำไปใช้ในการประเมินความเสี่ยง เพื่อสามารถระบุปัจจัยได้อย่างถูกต้องส่งผลให้การวางแผนตรวจสอบบัญชีของผู้สอบบัญชีเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อผู้สอบบัญชี มีความเข้าใจในระบบการควบคุมภายในที่ดีของสหกรณ์แล้ว สามารถแนะนำระบบการควบคุมภายในที่ดีให้กับสหกรณ์ เพื่อลดความเสี่ยงหรือข้อผิดพลาดจากการดำเนินธุรกิจ ของสหกรณ์และส่งผลให้การปฏิบัติงานสอบบัญชีลดลงไปด้วย

ในการรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อจำหน่ายของสหกรณ์ภาคการเกษตร มีสหกรณ์หลายแห่งที่ดำเนินธุรกิจแล้วมีผลกำไร และยังมีสหกรณ์อีกหลายแห่งที่ขาดทุน อาจเกิดจาก ประสพการณ์ความชำนาญในการรับซื้อผลผลิตที่แตกต่างกันไป สำหรับธุรกิจการรวบรวมมันสำปะหลัง (มันเส้น) เพื่อจำหน่ายถือว่ามีความยุ่งยากสลับซับซ้อน เพราะมีปัจจัยหลายอย่างที่ก่อให้เกิดจุดอ่อนจาก การควบคุมภายในและส่งผลกระทบต่อ การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์เกิดการเสียหายต่อสหกรณ์ เช่น การปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายระเบียบต่างๆ การจัดทำบัญชีไม่เรียบร้อยไม่เป็นปัจจุบันไม่มีการ ตรวจสอบความถูกต้องการบันทึกบัญชีย่อยกับทะเบียนคุม การเกิดความเสียหายจากสถานที่เก็บรักษา ผลผลิตที่ไม่เหมาะสม ระยะเวลาการเก็บรักษาความชื้นของมันสำปะหลัง(มันเส้น) ส่งผลต่อการขาด น้ำหนักการยุบตัวตามสภาพได้ราคาผันผวนตามสภาวะเศรษฐกิจ ความเสียหายของผลผลิตจากภัยพิบัติ ต่างๆ หรือเกิดจากปัญหาการทุจริตหรืออื่นๆ จากการดำเนินธุรกิจดังกล่าวของสหกรณ์นั้น ผู้ศึกษาจึงมี แนวคิดจัดทำระบบการควบคุมภายในธุรกิจรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อจำหน่ายของสหกรณ์ เพื่อให้สหกรณ์ใช้เป็นแนวทางในการกำหนดการควบคุมภายในได้ชัดเจน เพื่อลดข้อบกพร่อง ควบคุม ป้องกันความเสียหายที่เกิดขึ้นได้

ผู้สอบบัญชีสามารถนำไปใช้เป็นคู่มือการวางระบบการควบคุมภายในสำหรับสหกรณ์ ดำเนินธุรกิจรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) ได้อย่างเหมาะสมเป็นแนวทางในการประเมินประสิทธิภาพ การควบคุมภายในของสหกรณ์ การประเมินความเสี่ยงเพื่อนำไปวางแผนการกำหนดวิธีการตรวจสอบบัญชีได้ อย่างเหมาะสม

สำหรับการศึกษามีเนื้อหาโดยสรุป ดังนี้

ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตรเป็นองค์กรธุรกิจที่เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ สหกรณ์ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรในด้านเงินทุน การผลิตพืชผลทางการ เกษตร ตลอดจนการจัดจำหน่ายผลิตผล โดยมีมุ่งหมายที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกรสมาชิกให้ ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของสหกรณ์

สหกรณ์ต้องดำเนินงานภายใต้ขอบเขตและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ โดย (1) จัดให้มีเงินกู้ หรือสินเชื่อ แก่สมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพ หรือการใช้จ่ายที่จำเป็นต่อครอบครัวสมาชิก (2) ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ โดยรับฝากเงินจากสมาชิก (3) ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจัดหาเครื่องจักรกล วัสดุอุปกรณ์ และเครื่องมือการเกษตร รวมถึงสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก (4) ช่วยเหลือสมาชิกในการจำหน่ายผลิตผลของสมาชิกให้ได้ราคาดี โดยรวบรวมผลิตผลที่สมาชิกผลิตได้ แล้วติดต่อจำหน่ายคราวละมากๆ เพื่อให้ได้ราคาสูงกว่าที่สมาชิกแต่ละคนจำหน่ายเอง ทั้งยังให้ความเป็นธรรมในด้านการชั่ง ตวง วัด และคัดคุณภาพผลิตผลของสมาชิกด้วย (5) ช่วยเหลือสมาชิกใหม่ นำผลิตผลที่สมาชิกได้แปรรูปก่อนนำไปขาย เพื่อให้ได้ราคาดี และส่งเสริมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตทางอุตสาหกรรม เพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง (6) ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการเกษตร โดยการให้บริการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการเพาะปลูกตลอดจนเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิกวัตถุประสงค์ดังกล่าวนี้ เป็นเพียงวัตถุประสงค์ที่สำคัญที่สหกรณ์การเกษตรควรจะมีกำหนดไว้ในข้อบังคับของสหกรณ์

โครงสร้างสหกรณ์

โครงสร้างของสหกรณ์การเกษตรตามแผนผังข้างต้นเป็นการจัดแบ่งส่วนงาน หน้าที่ ความรับผิดชอบและจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างส่วนงานต่างๆ ในสหกรณ์

ฝ่ายบริหาร (1) สมาชิก ต้องเป็นบุคคลธรรมดา และบรรลุนิติภาวะ สมาชิกทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกันในการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยมีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่เพื่อเสนอความคิดเห็นหรือออกเสียงลงคะแนนในเรื่องต่างๆ หนึ่งคนต่อหนึ่งเสียง (2) ที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่สามัญประจำปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ โดยการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อยกว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือไม่น้อยกว่าหนึ่งร้อยคน (3) ผู้ตรวจสอบกิจการ ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์จะต้องเลือกตั้งสมาชิกหรือบุคคลภายนอกที่เป็นผู้มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถในด้านธุรกิจ การเงินการบัญชี การเศรษฐกิจ หรือการสหกรณ์ เป็นผู้ตรวจสอบกิจการ (4) คณะกรรมการดำเนินการ ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์จะเลือกตั้งสมาชิกเป็นประธานกรรมการหนึ่งคน และเป็นกรรมการดำเนินการอีกไม่เกินสิบสี่คน ซึ่งกรรมการดำเนินการจะเลือกตั้งในระหว่างกันเองเป็นรองประธานกรรมการ เลขานุการ และ/หรือ เหนรัญญิก นอกนั้นเป็นกรรมการคณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี แต่วันเลือกตั้ง แต่ต้องไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน

ฝ่ายจัดการ

ผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ในการจัดการงานของสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาแต่งตั้ง หรือจัดจ้างผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการ ให้มีหน้าที่ในการจัดการทั่วไปและรับผิดชอบเกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของสหกรณ์ให้เป็นไปตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมาย รวมถึงดูแลเจ้าหน้าที่สหกรณ์ให้ปฏิบัติงานภายใต้การบังคับบัญชาของผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการสหกรณ์ ทั้งนี้ จำนวนเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับขนาดของสหกรณ์

ลักษณะการดำเนินธุรกิจ

สหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจหลายด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่มวลสมาชิก (1) ธุรกิจสินเชื่อ เป็นธุรกิจที่สหกรณ์เป็นผู้ให้เงินกู้หรือสินเชื่อการเกษตรแก่สมาชิกตามระเบียบและหลักเกณฑ์การให้เงินกู้ เพื่อให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายที่จำเป็น โดยแบ่งประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้กู้ ได้แก่ เงินกู้ระยะสั้น เงินกู้ระยะปานกลาง และเงินกู้ระยะยาว ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ นอกจากนี้สหกรณ์ยังสามารถให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ โดยปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ (2) ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย เป็นธุรกิจที่สหกรณ์จัดหา หรือจัดซื้อเครื่องจักรกลการเกษตร วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เคมีการเกษตร น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตลอดจนสินค้าอุปโภคบริโภคต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อจำหน่ายให้กับสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์ โดยจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม สำหรับประเภทชนิดและคุณภาพสินค้าเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก (3) ธุรกิจรวบรวมผลผลิต เป็นธุรกิจที่สหกรณ์รวบรวมโดยรับซื้ออัมสำหรับ ข้าวเปลือก ข้าวโพด จากสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก เพื่อจำหน่ายให้แก่โรงงาน แป้งมัน โรงสี โรงงานผลิตอาหารสัตว์ หรือบริษัทเอกชน หรือกับสหกรณ์ด้วยกันเอง เพื่อให้ผลผลิต เพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกและเกษตรกรให้พื้นที่ และเป็นกลไกในการเจรจาต่อรองราคาทางธุรกิจ อีกทั้งให้ความเป็นธรรมในการชั่ง การตรวจสอบคุณภาพผลผลิตของสมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 เป็นกฎหมายซึ่งบัญญัติในเรื่องการกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์ การดำเนินงานของสหกรณ์ ทั้งในด้านการดำเนินงานทั่วไป การดำเนินธุรกิจและการกระทำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีและทรัพย์สินของสหกรณ์ รวมทั้งการชำระบัญชีสหกรณ์ ซึ่งมีสาระสำคัญๆ ดังนี้ มาตรา 16 (2) กำหนดให้นายทะเบียนสหกรณ์ มีอำนาจหน้าที่กำหนดระบบบัญชีตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่างๆ ที่สหกรณ์ต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่นๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 46 เพื่อให้ปฏิบัติเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ให้สหกรณ์มีอำนาจกระทำการ ตาม ข้อ (1) ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการและอุตสาหกรรมเพื่อประโยชน์ของสมาชิก มาตรา 63 กำหนดให้สหกรณ์ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการขายหรือแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่มีสมาชิกผลิตขึ้น พิจารณาซื้อหรือรวบรวมผลผลิตจากสมาชิกก่อนผู้อื่น มาตรา 65 ให้สหกรณ์จัดให้มีการจัดทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลา ที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วน

มาตรา 66 ให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินประจำปีทุกรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์

งบการเงินประจำปีต้องเป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด

งบการเงินประจำปีนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้ว

นำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชี

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2560 มีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลการเกษตร ดังต่อไปนี้

ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีและงบการเงินตามแบบและรายการที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงภายใต้การดำเนินงานต่อเนื่องของสหกรณ์ และปิดบัญชีโดยสรุปจากรายการบัญชีต่างๆ ที่บันทึกไว้เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีของสหกรณ์ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว

การจัดทำบัญชีของสหกรณ์

(1) ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีตามเกณฑ์คงค้างและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนด

(2) ให้สหกรณ์บันทึกรายการบัญชีที่เกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้นสำหรับรายการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดให้บันทึกรายการภายใน 3 วัน นับแต่วันที่เกิดรายการ

ให้สหกรณ์เก็บรักษาสมุดบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชี ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี นับแต่วันที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต้องบการเงินแล้ว

การรับรู้รายได้ ให้สหกรณ์บันทึกรายได้ตามเกณฑ์คงค้าง โดยรับรู้รายได้จากลักษณะการเกิดรายได้แต่ละประเภท โดยต้องมีความแน่นอนเกี่ยวกับจำนวนประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากรายได้นั้น รวมทั้งรายได้ดังกล่าวต้องสามารถวัดมูลค่าได้อย่างน่าเชื่อถือ

การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ และการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้ (1) การประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ (2) วิธีการประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ

สินค้าคงเหลือ หมายถึง สินค้าที่มิใช่ไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจโดยปกติหรืออยู่ระหว่างกระบวนการผลิตเพื่อเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อขายหรือมิใช่เพื่อใช้ในการผลิตสินค้าหรือให้บริการ รวมถึงที่ดินที่มิใช่ไว้เพื่อขายตามลักษณะการประกอบธุรกิจโดยปกติของสหกรณ์ (1) การตรวจนับสินค้าคงเหลือ ณ วันสิ้นปีทางบัญชี สหกรณ์ต้องจัดให้มีการตรวจนับสินค้า โดยให้ผู้ที่ไม่มีหน้าที่โดยตรงในการเก็บรักษาสินค้าเป็นกรรมการตรวจนับไม่น้อยกว่า 3 คน เพื่อให้ทราบปริมาณและสภาพของสินค้าคงเหลืออยู่ตามความเป็นจริง โดยให้แยกรายละเอียดสินค้าคงเหลือตามสภาพปกติ สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุดที่ตรวจนับได้ไว้ต่างหากจากกัน (2) การตีราคาสินค้าคงเหลือ สินค้าคงเหลือสภาพปกติ ให้ตีราคาตามราคาทุนหรือมูลค่าสุทธิที่จะได้รับแล้วแต่ราคาใดจะต่ำกว่าโดยอาจเลือกใช้วิธีการคำนวณราคาทุน โดยวิธีเข้าก่อนออกก่อนวิธีถ่วงเฉลี่ยถ่วง สินค้าที่เสื่อมหรือชำรุด ให้ตีราคาตามราคาที่เคยคาดว่าจะจำหน่ายได้

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เกี่ยวข้อง สรุปสาระสำคัญ (1) สินค้าขาดบัญชีหมายถึง สินค้าตรวจนับในวันสิ้นปีทางบัญชี หรือในวันตรวจนับมีจำนวนน้อยกว่าสินค้าคงเหลือตามทะเบียนคุมสินค้า หรือ (2) มูลค่าของสินค้าตาม (1) อาจได้รับการหักลดหย่อนความรับผิดชอบซึ่งส่วนที่เหลือหลังจากหักลดหย่อนแล้วถือเป็นยอดสินค้าขาดบัญชี (3) สินค้าประเภทพืชผลทางการเกษตร คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาลดหย่อนสำหรับสินค้าที่มีการยุบตัวหรือสูญเสียน้ำหนักตามสภาพของสินค้านั้น โดยให้ลดหย่อนตามอัตราซึ่งหน่วยราชการที่ควบคุมหรือเกี่ยวข้องกำหนด

(4) หากสหกรณ์มีสินค้าขาดบัญชี ให้พิจารณาเป็น 2 กรณี คือ สินค้าขาดบัญชีที่ไม่มีการลดหย่อนความรับผิดชอบ และ สินค้าขาดบัญชีไม่มีผู้รับผิดชอบ

คำสั่งกรมสรรพากรที่ ป.28/2535 เรื่อง การขายพืชผลทางการเกษตร ตามมาตรา 81 (1)(ก) แห่งประมวลรัษฎากร

ขอ 1 การขายพืชผลทางการเกษตรในราชอาณาจักรในกรณีดังต่อไปนี้ ไม่ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม การขายผลิตภัณฑ์อาหารซึ่งเกิดจากการนำพืชผลทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นลำต้น กิ่ง ใบ เปลือก หน่อ ราก เหงา ดอก หัว ผล เมล็ด หรือส่วนอื่นๆ ของพืช มาจัดทำโดยปรุงแต่งด้วยการใส่สารปรุงรสหรือสารกันเสีย หรือสารอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกันและผลิตภัณฑ์อาหารดังกล่าวยังคงลักษณะเป็นพืชผลทางการเกษตรที่อยู่ในสภาพสด หรืออยู่ในลักษณะที่รักษาสภาพไว้เพื่อมิให้เสียในระหว่างขนส่งหรืออยู่ในลักษณะที่รักษาสภาพไว้ เพื่อมิให้เสียเพื่อการขายปลีกหรือขายส่ง ทั้งนี้ เฉพาะที่บรรจุกระป๋องภาชนะหรือหีบห่อที่ผนึกในลักษณะมั่นคง (1) การขายน้ำผลไม้ น้ำจากพืช หรือน้ำมัน ที่ได้จากการนำพืชผลทางการเกษตรมาคั้น หีบ สกัดหรือกระทำด้วยวิธีอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน ไม่ว่าจะมีส่วนปรุงรสหรือสารกันเสีย หรือสารอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกันผสมอยู่ด้วยหรือไม่ ทั้งนี้ เฉพาะที่บรรจุกระป๋อง ภาชนะหรือหีบห่อที่ผนึกในลักษณะมั่นคง (2) การขายน้ำผลไม้ น้ำจากพืช หรือน้ำมัน ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ได้จากกระบวนการผลิตน้ำตาล (3) การขายพืชผลทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นลำต้น กิ่ง ใบ เปลือกหน่อ ราก เหงา ดอก หัว ผล เมล็ดหรือส่วนอื่นๆ ของพืช และวัตถุดิบที่ได้จากพืชที่ใดแปรรูปหรือแปรสภาพเป็นอาหารหรือสินค้าอื่นที่ไม่เข้าลักษณะตาม (1) แล้ว ทั้งนี้ ไม่ว่าจะอาหารหรือสินค้าอื่นนั้นจะบรรจุกระป๋อง ภาชนะ หรือหีบห่อที่ผนึกในลักษณะมั่นคงหรือไม่ (5) การขายพืชผลผลิตที่ไดจากการเลื่อยไม้ หรือไม้ซุงไม่ว่าจะตัดเป็นไม้ทั้งต้น หรือตัดเป็นท่อนเพื่อการแปรรูปทำเสาเข็ม หรือใช้ในการก่อสร้าง

ขอ 2 การขายพืชผลทางการเกษตรในราชอาณาจักรในกรณีดังต่อไปนี้ ได้รับยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม (1) การขายพืชผลทางการเกษตรไม่ว่าจะเป็นลำต้น กิ่ง ใบ เปลือก หน่อ ราก เหงา ดอก หัว ผล เมล็ด หรือส่วนอื่นๆ ของพืช และวัตถุดิบที่ได้จากพืช ที่ไม่เข้าลักษณะ ตามข้อ 1 (2) การขายข้าวสาร หรือผลิตภัณฑ์ที่ได้จากการสีข้าว ทั้งนี้ ไม่ว่าจะบรรจุกระป๋อง ภาชนะ หรือหีบห่อที่ผนึกในลักษณะมั่นคงหรือไม่ (3) การขายกากของพืช น้ำยางจากพืช ยางแผ่น ทั้งนี้ ไม่ว่าจะมีส่วนอื่นใดผสมอยู่ด้วยหรือไม่ และไม่ว่าจะบรรจุกระป๋อง ภาชนะ หรือหีบห่อ ที่ผนึกในลักษณะมั่นคงหรือไม่

มาตรฐานการบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชี

มาตรฐานการบัญชีที่กำหนดโดยสภาวิชาชีพ ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ประกอบด้วย มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 (ปรับปรุง 2562) เรื่อง สินค้าคงเหลือ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 16 เรื่อง ที่ดิน อาคารและอุปกรณ์

มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ หนี้สูญ หมายถึง ลูกหนี้ที่ได้ติดตามทวงถามจนถึงที่สุดแล้วแต่ไม่ได้รับชำระหนี้และได้ตัดจำหน่ายออกจากบัญชี หนี้สงสัยจะสูญ หมายถึง ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้และถือเป็นค่าใช้จ่ายของรอบระยะเวลาบัญชีนั้น ค่าเผื่อหนี้สูญ หรือค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ หมายถึงจำนวนที่กั้นไว้สำหรับลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้นเพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงินเพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเก็บได้

แนวคิดของการควบคุมภายใน

แนวคิดและทฤษฎีการควบคุมภายใน ในการประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใดหรือขนาดใดก็ตามเจ้าของหรือผู้บริหารองค์กรย่อมมุ่งหวังให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและมั่นคงหากแต่โอกาสที่องค์กรจะประสบกับความเสียหายจากการดำเนินงานหรือมีการทุจริตอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาสำหรับองค์กรขนาดเล็กที่มีปริมาณธุรกิจไม่มากเจ้าของหรือผู้บริหารอาจดำเนินธุรกิจด้วยตนเองโดยควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงและสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้แต่เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้นส่งผลให้การดำเนินธุรกิจมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันอย่างรุนแรงเจ้าของหรือผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่อาจควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงและไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพดังนั้นจึงใช้ระบบการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ช่วยป้องกันและรักษาทรัพย์สินขององค์กรและช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่างๆเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสมรวมทั้งป้องปรามหลีกเลี่ยงหรือลดความเสี่ยงให้เหลือน้อยที่สุดระบบการควบคุมภายในจึงมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรอย่างมาก

แนวคิดการควบคุมภายในของ COSO

องค์ประกอบของการควบคุมภายในตามแนวคิดของ : COSO มี 5 องค์ประกอบ

1. สภาพแวดล้อมของการควบคุม (Control Environment)

การควบคุมภายในจะบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้เพียงใด ขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นสำคัญ โดยสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นเรื่องของการควบคุมภายในที่กำหนดเป็นโครงสร้าง นโยบาย และระเบียบ วิธีปฏิบัติที่มีผลมาจากทัศนคติของผู้บริหาร

ความซื่อสัตย์และจริยธรรม (Integrity and Ethical Values)

ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน (Commitment To Competence)

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ (Board of Directors and Audit Committee Participation)

ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงาน (Management's Philosophy and Operating Style)

โครงสร้างการจัดองค์กร (Organizational Structure)

วิธีมอบอำนาจและความรับผิดชอบ (Assignment of Authority and Responsibility)

นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Policies and Practices)

2. การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

การประเมินความเสี่ยงเป็นการประเมินเพื่อทราบว่า องค์กรมีความเสี่ยงอย่างไรและความเสี่ยงนั้นๆ อยู่ในกิจกรรมหรือขั้นตอนใดของงาน มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่ามีความผิดพลาดเสียหายจะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย

ขั้นตอนในการประเมินเสี่ยง การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การระบุปัจจัยความเสี่ยง (Risk Identification) การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) การจัดการความเสี่ยง (Risk Management)

3. กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) กิจกรรมการควบคุมเป็นนโยบาย มาตรการและวิธีการดำเนินงานต่างๆที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าคำสั่งต่างๆที่กำหนดขึ้น นั้นสามารถลดหรือควบคุมความเสี่ยงและได้รับการตอบสนองปฏิบัติตามในเวลาที่เหมาะสมกิจกรรมการ ควบคุมประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆที่สำคัญมี การกำหนดนโยบายและแผนงาน (Policies and Plans) การสอบทานโดยผู้บริหาร (Management Review) การประมวลผลข้อมูล (Information Processing) การควบคุมทางกายภาพ (Physical Control) การแบ่งแยกหน้าที่ (Segregation of Duties) ดัชนีวัดผลการดำเนินงาน (Performance Indicators) การจัดทำเอกสารหลักฐาน (Documentation) การตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ (Independent Checks on Performance)

4. ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)

ข้อมูลสารสนเทศมีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ผู้บริหารไปจนถึง พนักงานทุกระดับขององค์กรโดยผู้บริหารใช้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประกอบการพิจารณาตัดสินใจและสั่งการ สำหรับผู้ปฏิบัติงานจะใช้ข้อมูลข่าวสารจากผู้บริหารเป็นแนวทางปฏิบัติงานตามหน้าที่และความ รับผิดชอบ

ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่ดี มี (1) เหมาะสมกับการใช้ โดยบรรจุเนื้อหาสาระที่ จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ (2) ถูกต้องสมบูรณ์ สะท้อนผลตามความเป็นจริงและมีรายละเอียดครบถ้วน (3) เป็นปัจจุบัน โดยให้ข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงวันที่ใช้ตัดสินใจมากที่สุด (4) ทันเวลา สามารถจัดทำได้ ทันเวลาที่ต้องการใช้ข้อมูลข่าวสารนั้น (5) สะดวกในการเข้าถึงสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และมีระบบ รักษาความปลอดภัยมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าถึงได้ การจัดทำให้มีข่าวสารที่ดีเป็นหน้าที่ของผู้บริหาร โดยจะต้องจัดหาบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ และมีประสบการณ์ทางวิชาชีพ รวมถึงต้องจัดให้มี เครื่องมือเครื่องใช้เทคโนโลยี และระบบงานที่ดี

ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี

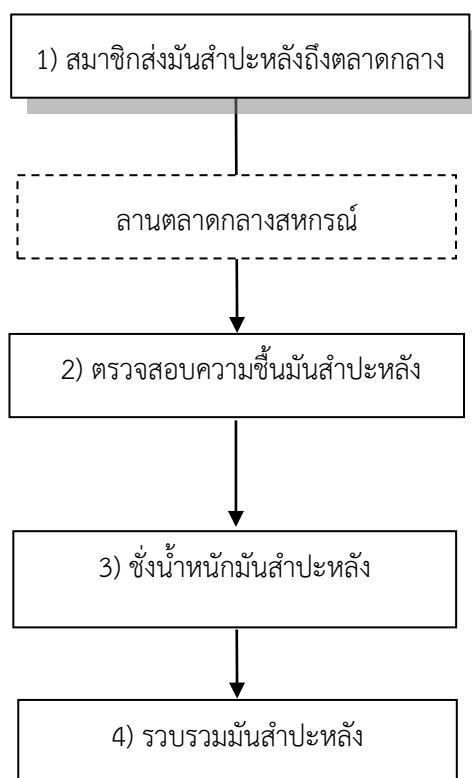
การควบคุมภายในของกิจการมักจะแตกต่างกันไปตามประเภทของการดำเนินธุรกิจ โดยทั่วไปการควบคุมภายในที่ดีในเบื้องต้นจะมีลักษณะดังนี้

มีแผนจัดแบ่งส่วนงานซึ่งกำหนดความรับผิดชอบของงานด้านต่างๆไว้อย่างชัดเจน มีระบบการควบคุมทางบัญชีที่ดีคือเอกสารประกอบการรายการบัญชีและแบบพิมพ์ต่างๆที่เกี่ยวข้องควรมี หมายเลขเรียงลำดับกำกับไว้ล่วงหน้ามีการอนุมัติรายการบัญชีมีคู่มือการจัดทำบัญชีมีการควบคุมโดย งบประมาณและระบบต้นทุนที่เหมาะสม

ขั้นตอนการรวบรวมเงินสำปะหลัง(มันเส้น) ของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.อุทัยธานี จำกัด สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2563

ขั้นตอน การรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลานตลาดกลางสหกรณ์

- การรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลานตากของสมาชิกและกลุ่มแปลงใหญ่

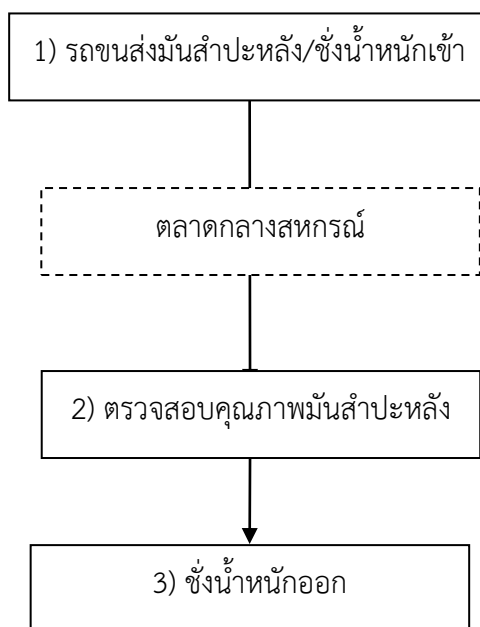
สหกรณ์มีการรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลานตากของสมาชิก และกลุ่มแปลงใหญ่ โดยมีขั้นตอนกระบวนการดังนี้

1) คณะกรรมการรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลานตากของสมาชิก และบุคคลภายนอกกลุ่มแปลงใหญ่ ตรวจสอบความชื้นหน้าลาน รถขนส่งมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลาน/ ชั่งน้ำหนักรถเข้าเมื่อรถขนส่งมันสำปะหลัง(มันเส้น) จากภายนอกมาถึงตลาดกลางของสหกรณ์รถคันดังกล่าวจะต้องผ่านเครื่องชั่งน้ำหนักก่อน เพื่อบันทึกข้อมูลพื้นฐานในการรับซื้อ โดยการรับซื้อจากกลุ่มแปลงใหญ่สหกรณ์จะเพิ่มราคาให้อีกตันละ 100.00 บาท

2) ตรวจสอบความชื้นมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าลานตากของสหกรณ์อีกครั้งโดยเจ้าหน้าที่ควบคุมคุณภาพจะทำการสุ่มเก็บตัวอย่างความชื้นมันสำปะหลัง(มันเส้น) บนรถเพื่อตรวจสอบคุณภาพให้เป็นไปตามเกณฑ์การรับซื้อ เช่นเดียวกับการรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) หน้าตลาดกลางของสหกรณ์

3) การชั่งน้ำหนักรถออกเมื่อรถขนส่งจากภายนอกได้ทำการลงมันสำปะหลังบนรถจนหมดเป็นที่เรียบร้อยแล้ว รถขนส่งดังกล่าวจะถูกส่งไปขึ้นชั่งน้ำหนักอีกครั้ง เพื่อบันทึกข้อมูลหาปริมาณน้ำหนักมันสำปะหลัง(มันเส้น) ที่รับซื้อในวันนี้

ขั้นตอนการรับซื้อน้ำมันสำปะหลังจากกลุ่มแปลงใหญ่

ภาพที่ 3 – 3 การรับซื้อน้ำมันสำปะหลัง(มันเส้น) จากกลุ่มแปลงใหญ่

- การจำหน่ายมันสำปะหลัง (มันเส้น)

จำหน่ายให้กับเอกชนสหกรณ์จำหน่ายมันสำปะหลัง(มันเส้น) ให้กับ

สำหรับผลงานนี้ กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. อุทัยธานี จำกัด ซึ่งทำการศึกษาเฉพาะระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการจัดวางระบบการควบคุมภายในที่ดีให้การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ของสหกรณ์ ทั้งในด้านการป้องกันข้อผิดพลาดหรือความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อจำหน่ายให้ประสบผลสำเร็จและสร้างผลตอบแทนที่เหมาะสมให้กับสหกรณ์

สรุปผลการศึกษา 2 ด้าน ดังนี้

1. ลักษณะการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. อุทัยธานี จำกัด

2. การกำหนดหรือแบบระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อจำหน่าย

1. ลักษณะการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) เพื่อจำหน่ายของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. อุทัยธานี จำกัด

จากการศึกษาการทำธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ของสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. อุทัยธานี จำกัด ในรูปแบบการจำหน่ายเพื่อให้เข้าใจตลาดซื้อขายมันสำปะหลัง(มันเส้น) ในภาพรวมจากการเก็บข้อมูลการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ สรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

ด้านการรับซื้อ

ขั้นตอนการรับซื้อมันสำปะหลัง(มันเส้น)

1. คณะกรรมการสหกรณ์มีมติที่ประชุม ในการรับซื้อมันสำปะหลัง(มันเส้น) กำหนดราคาซื้อตามกลไกในท้องตลาด โดยดูจากราคาท้องถิ่นเป็นหลัก เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด(ธุรกิจรวบรวมผลิตผล) เป็นผู้รับซื้อมันสำปะหลัง(มันเส้น) โดยมีกรรมการที่ได้รับมอบหมายดูแลการรวบรวมผลิตผลควบคุมดูแลในการรับซื้อมันสำปะหลัง (มันเส้น)

2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด(ธุรกิจรวบรวมผลิตผล) ตรวจสอบคุณภาพมันสำปะหลัง(มันเส้น) โดยการสุ่มตัวอย่างเพื่อวัดระดับความชื้นและทำการตกลงราคาโดยมีกรรมการที่ได้รับมอบหมายดูแลการรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) ควบคุมการตกลงราคาซื้อจากสมาชิก (ตามราคาตลาดหรือราคาท้องถิ่นทั่วไป) แต่เมื่อพิจารณาจากผลการดำเนินธุรกิจที่มีผลการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลที่เป็นผลขาดทุนเฉพาะธุรกิจ ดังนั้น สหกรณ์ต้องให้ความสำคัญกับมาตรการการควบคุมภายในด้านการรับซื้อมันสำปะหลัง(มันเส้น) ทั้งในขั้นตอนของการคัดคุณภาพของมันสำปะหลัง(มันเส้น) ให้มากขึ้น คือ ต้องมีการกำหนดในการเก็บตัวอย่างเพื่อตรวจวัดความชื้นและสิ่งเจือปนในปริมาณที่เหมาะสมกับปริมาณที่รวบรวมในแต่ละครั้ง เพื่อควบคุมไม่ให้เกิดข่าวโศกเลื่องลือสัตว์ขาดหายเกินกว่าความเป็นจริงหรือการจำหน่ายมันสำปะหลัง(มันเส้น) ได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคาซื้อ

3. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด(ธุรกิจรวบรวมผลิตผล) นำรถที่บรรทุกมันสำปะหลัง(มันเส้น) เข้าสู่ที่เครื่องชั่ง (ใบชั่งน้ำหนักเข้า) จากนั้นให้รถเทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ตามจุดที่กำหนด แล้วนำรถที่เทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ออกมาเข้าสู่ที่เครื่องชั่งอีกครั้งหนึ่ง(ใบชั่งน้ำหนักออก) จากนั้นพิมพ์ใบชั่งน้ำหนัก จำนวน 2 ฉบับ

- ต้นฉบับ (ผู้ชาย)

- สำเนา1 (บัญชี)

โดยผู้ทำการชั่งลงในใบชั่งน้ำหนักให้เรียบร้อย แล้วบันทึกบัญชี

4. เจ้าหน้าที่การเงินรับเอกสารใบซื้อสินค้า พร้อมใบชั่งน้ำหนักจากเจ้าหน้าที่การตลาด ตรวจสอบรายการให้ถูกต้องตรงกัน จ่ายเงิน และลงชื่อเจ้าหน้าที่การเงินให้ครบถ้วน ส่งมอบเงิน,ใบซื้อสินค้าและใบชั่งน้ำหนักให้กับผู้ที่นำมันสำปะหลัง(มันเส้น) มาขายให้กับสหกรณ์

5. เจ้าหน้าที่บัญชีรับเอกสารจากเจ้าหน้าที่การเงินเพื่อนำไปบันทึกรายการโดยจัดทำใบสำคัญจ่ายแนบไว้ข้างหน้าและบันทึกบัญชีซื้อมันสำปะหลัง(มันเส้น)

ด้านการจำหน่ายมันสำปะหลัง(มันเส้น)

ขั้นตอนการขายมันสำปะหลัง(มันเส้น)

1. คณะกรรมการสหกรณ์มีมติที่ประชุมในการขายมันสำปะหลัง(มันเส้น) ในปริมาณมาก แต่ถ้าเป็นการขายข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ปริมาณไม่มาก มอบให้กรรมการที่ได้รับมอบหมายดูแลรวบรวมผลผลิตตัดสินใจขายได้

2. เจ้าหน้าที่ฝ่ายการตลาด(ธุรกิจรวบรวมผลผลิต) สืบราคาเพื่อกำหนดราคาขายแล้ว เสนอกรรมการที่ได้รับมอบหมายดูแลรวบรวมผลผลิตพิจารณาอนุมัติการขายมันสำปะหลัง(มันเส้น)

2. การกำหนดแบบระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง (มันเส้น)

การกำหนดแบบระบบการควบคุมภายในนั้น สหกรณ์ควรเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะและขนาดของสหกรณ์ทั้งในด้านทุนดำเนินงาน ลักษณะความซับซ้อนของธุรกิจ รวมถึงปัจจัยความเสี่ยงไม่ว่าจะเป็นระดับสหกรณ์หรือระดับกิจกรรม ดังนั้นการกำหนดแบบระบบการควบคุมภายในของแต่ละสหกรณ์จะแตกต่างกันไป

สำหรับผลงานนี้จะเน้นการกำหนดหรือออกแบบในส่วนของระดับกิจกรรมการควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง (มันเส้น) เพื่อป้องกันหรือลดความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้และไม่ส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินธุรกิจ ซึ่งในส่วนของกิจกรรมการควบคุมนั้นมีอยู่หลายประเภท การจัดให้มีกิจกรรมการควบคุมมากน้อยเพียงใด และใช้ประเภทการควบคุมใดขึ้นอยู่กับลักษณะความเสี่ยงของแต่ละสหกรณ์และแต่ละกิจกรรมที่สหกรณ์ดำเนินการอยู่ ซึ่งกิจกรรมการควบคุมนั้นคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์จำเป็นต้องทราบถึงลักษณะความเสี่ยง ปัจจัยเสี่ยงต่างๆ และวิธีการประเมินความเสี่ยง เพื่อพิจารณาจัดวางกิจกรรมการควบคุมให้มีความสัมพันธ์และเหมาะสมกับปัจจัยเสี่ยงนั้น ๆ

การกำหนดหรือออกแบบระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ตามกรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส. อุทัยธานี จำกัด สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2563 ผลการศึกษา มีขั้นตอน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การกำหนดวัตถุประสงค์
2. การประเมินความเสี่ยง
3. การประเมินประสิทธิภาพมาตรการควบคุม
4. การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยง
5. การติดตามประเมินผลการควบคุม

1. การกำหนดวัตถุประสงค์ จากผลการวิเคราะห์ระบบการควบคุมภายในตามหลักการ COSO ของธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) พบว่าวัตถุประสงค์ในการควบคุมภายในที่สำคัญสามารถกำหนดได้ 7 ข้อ ดังนี้

1. การควบคุมภายในด้านธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) มีประสิทธิภาพ

2. การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลผลิตประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด

3. การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง (มันเส้น) อย่างถูกต้องครบถ้วน
4. ลูกหนี้ค่าผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น)คงเหลือมีอยู่จริงและสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์
5. ผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) คงเหลือมีอยู่จริงและเป็นกรรมสิทธิ์ของสหกรณ์
6. มีการตั้งค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุนที่อาจเกิดขึ้น และเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
7. การตัดจำหน่ายหนี้สูญและการตัดผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ขาดบัญชีหรือผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ยุบตัวตามสภาพเสื่อมสภาพเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

2. การประเมินความเสี่ยงในขั้นตอนนี้จะเป็นระบุปัจจัยเสี่ยง (Event Identification)

ที่ส่งผลกระทบต่อวัตถุประสงค์และเป้าหมายของการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลหรือผลการปฏิบัติงาน ซึ่งในการระบุปัจจัยเสี่ยงคณะกรรมการดำเนินการต้องมีความเข้าใจว่ามีเหตุการณ์ใดหรือกิจกรรมใดของกระบวนการปฏิบัติงานที่อาจเกิดความผิดพลาดความเสียหายและการไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด รวมทั้งมีทรัพย์สินใดที่จำเป็นจะต้องได้รับการดูแลป้องกันรักษาจากนั้นนำปัจจัยเสี่ยงต่างๆ มาทำวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) โดยการใช้วิธีการประมาณโอกาสและความถี่ที่ความเสี่ยงอาจเกิดขึ้นว่ามีมากน้อยเพียงใด และพิจารณาผลกระทบจากความถี่ เพื่อนำไปจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงที่มีผลต่อการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง (มันเส้น) ซึ่งสามารถกำหนดระดับการให้คะแนนได้หลายรูปแบบ สำหรับการศึกษาตามผลงานนี้ ให้ระดับคะแนนเป็น 3 ระดับคะแนน คือ 1 = ระดับต่ำ , 2 = ระดับปานกลาง และ 3 = ระดับสูง โดยการให้คะแนนจะให้คะแนนใน 2 ส่วน คือ โอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบของความเสี่ยง เมื่อทำการวิเคราะห์ทั้งโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงและผลกระทบของความเสี่ยงแล้ว คณะกรรมการดำเนินการต้องนำผลการวิเคราะห์ที่ได้มาพิจารณาจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงที่มีผลต่อสหกรณ์ นอกจากนั้นคณะกรรมการดำเนินการควรให้ความสำคัญกับปัจจัยความเสี่ยงที่มีผลกระทบสูงและมีโอกาสเกิดขึ้นสูงแต่อาจลดความสนใจต่อความเสี่ยงที่มีผลกระทบต่ำและโอกาสจะเกิดความเสี่ยงมีต่ำการวิเคราะห์ความเสี่ยงของสองจุดนี้ต้องใช้วิจรรย์ญาณอย่างมากว่าควรอยู่ในระดับใดเพราะการวัดผลความเสี่ยงทำได้ยากจึงต้องใช้การพิจารณาจากความสัมพันธ์ระหว่างโอกาสที่จะเกิดขึ้นของความเสี่ยงและผลกระทบของความเสี่ยงต่อสหกรณ์ว่าก่อให้เกิดความเสี่ยงในระดับใด

จากผลการศึกษา พบว่าปัจจัยเสี่ยงในการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ที่วิเคราะห์ได้แบ่งตามประเภทการควบคุม ได้เป็น 6 ด้าน 29 กิจกรรม ดังนี้

1. ด้านการบริหารจัดการ	ปัจจัยเสี่ยง	2	กิจกรรม
2. ด้านการรับซื้อผลิตผล	ปัจจัยเสี่ยง	6	กิจกรรม
3. ด้านการจำหน่ายผลิตผล	ปัจจัยเสี่ยง	10	กิจกรรม
4. ด้านการเก็บรักษา	ปัจจัยเสี่ยง	2	กิจกรรม
5. ด้านบัญชี	ปัจจัยเสี่ยง	7	กิจกรรม
6. ด้านเฉพาะเรื่อง	ปัจจัยเสี่ยง	2	กิจกรรม

4. การจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในขั้นตอนนี้จะเป็นการจัดทำแผนบริหารความเสี่ยงในธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทสำปะหลัง (มันเส้น) โดยนำผลจากการกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินความเสี่ยงและการประเมินประสิทธิภาพมาตรการการควบคุม ในขั้นตอนที่ 1 ถึง 3 มาใช้ในการจัดทำเป็นแผนบริหารความเสี่ยง ซึ่งเป็นแผนงานที่จัดทำขึ้น เพื่อจัดการความเสี่ยงหรือเปลี่ยนแปลงความเสี่ยงจาก ผลการประเมินความเสี่ยง โดยการตอบสนองความเสี่ยง (Risk Response) ด้วยการเลือกมาตรการควบคุมที่เหมาะสมกับการจัดการความเสี่ยงที่เกิดขึ้น และลดโอกาสหรือผลกระทบของความเสี่ยงให้อยู่ในระดับ ที่ยอมรับได้ แผนการบริหารความเสี่ยงของสหกรณ์สามารถจัดทำโดยกำหนดวัตถุประสงค์การประเมินความเสี่ยง การประเมินประสิทธิภาพมาตรการการควบคุม จัดทำแผนบริหารความเสี่ยง และการติดตามประเมินผลการควบคุม

สรุปผลการศึกษา

การศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางในการวางระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) โดยการศึกษา เรื่อง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับมันสำปะหลัง(มันเส้น) ลักษณะการดำเนินธุรกิจรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) ของสหกรณ์ รวมถึงระบบการควบคุมภายในตามหลักของThe Committee of Sponsoring Organizations of the Tread way Commission หรือ COSO เพื่อวิเคราะห์และกำหนดแบบระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ที่มีความเหมาะสมกับการบริหารงานของสหกรณ์ โดยใช้กรณีศึกษาสหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.อุทัยธานี จำกัด ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น)ศึกษาทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับกรณีศึกษากฎหมาย ระเบียบมาตรฐานและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนงบการเงินและรายงานการสอบบัญชี

จากผลการศึกษา พบว่า สหกรณ์การเกษตรเพื่อการตลาดลูกค้า ธ.ก.ส.อุทัยธานี จำกัด แม้ว่าสหกรณ์ดำเนินงานมีผลกำไร แต่เมื่อพิจารณาข้อมูลในงบการเงินของปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 มีนาคม 2563 จะเห็นได้ว่าในธุรกิจรวบรวมผลิตผลซึ่งมีการรวบรวมมันสำปะหลัง(มันเส้น) และผลิตผลประเภทอื่นด้วยนั้น มีผลการดำเนินธุรกิจมีกำไรจริง แต่อัตราผลกำไรมีเพียง ร้อยละ 2.33 ซึ่งหากสหกรณ์สามารถวางระบบการควบคุมภายในที่ดี จะสามารถป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผล ซึ่งจะทำให้สหกรณ์ดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสร้างผลตอบแทนที่เหมาะสมกับเงินทุนที่สหกรณ์ใช้ไปได้มากขึ้น ระบบการควบคุมภายใน เป็นระบบงานที่เป็นที่ยอมรับและมีการนำมาประยุกต์ใช้ในองค์กรทางธุรกิจต่างๆ รวมถึงหน่วยงานของราชการ ในส่วนของสหกรณ์ก็เป็นองค์กรทางธุรกิจประเภทหนึ่ง ซึ่งหากนำระบบการควบคุมภายในมาใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม จะมีประโยชน์ในมิติต่างๆ อาทิ ป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายใดๆกับการดำเนินงานของสหกรณ์เนื่องจากการละเว้นไม่ปฏิบัติหรือปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้องระเบียนนายทะเบียนสหกรณ์ นอกจากนี้การควบคุมภายในจะมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างประหยัดและคุ้มค่ารวมถึงหากมีการนำระบบการควบคุมภายในมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ของรายงานทางการเงินของสหกรณ์จะให้ข้อมูลที่ครบถ้วนถูกต้องและมีคุณภาพสำหรับเนื้อหาในผลงานนี้เป็นการศึกษาและวิเคราะห์เพื่อให้ได้บทสรุปในภาพรวมของระบบการควบคุมภายใน

โดยการศึกษาเน้นระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ของภาค สหกรณ์ ซึ่งจากการศึกษาจะเห็นได้ว่าธุรกิจรวบรวมผลิตผลนั้นเป็นธุรกิจที่มีปัจจัยเสี่ยงค่อนข้างมาก ทั้งปัจจัยความเสี่ยงจากภายในของสหกรณ์เอง อาทิ โครงสร้างของสหกรณ์ ความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจาก ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ความเสี่ยงจากลักษณะของผลิตผลที่สหกรณ์รวบรวมหรือแม้กระทั่งความเสี่ยงที่ อาจเกิดจากการทุจริต เป็นต้น และปัจจัยความเสี่ยงจากภายนอก อาทิ นโยบายรัฐบาล ราคาที่มีความอ่อนไหวซึ่งขึ้นอยู่กับช่วงเวลาที่ผลิตผลออกสู่ตลาดตามความต้องการของตลาดภายในประเทศและ ต่างประเทศเป็นต้นดั่งนั้น สหกรณ์จึงควรนำระบบการควบคุมภายในที่ผู้ศึกษาได้ศึกษาและวิเคราะห์ มาปรับใช้ในการบริหารจัดการความเสี่ยง เพื่อลดผลกระทบที่มีต่อธุรกิจรวบรวมผลิตผลของสหกรณ์ เพื่อให้การดำเนินงานของสหกรณ์สามารถอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิกได้อย่างยั่งยืนและมั่นคง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาระบบการควบคุมภายในของธุรกิจรวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง (มันเส้น) พบว่า ระบบการควบคุมภายในเป็นระบบที่มีประโยชน์ต่อการบริหารงานของสหกรณ์ โดย สามารถนำไปใช้ได้กับทุกส่วนงานของสหกรณ์ โดยเฉพาะกิจกรรมที่มีความเสี่ยงสูง ซึ่งอาจส่งผลการ ดำเนินงานในภาพรวมของสหกรณ์ ธุรกิจรวบรวมผลิตผลเป็นธุรกิจหนึ่งของสหกรณ์ที่ความเสี่ยง หากสามารถนำระบบการควบคุมภายในมาใช้ควบคุมการปฏิบัติงานของธุรกิจรวบรวมผลิตผลได้จะ ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามการนำ ระบบการควบคุมภายในมาประยุกต์ใช้ในสหกรณ์ ให้มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผลได้นั้น ผู้บริหาร ของสหกรณ์ต้องมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการควบคุมภายในอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถระบุ ความเสี่ยงของการดำเนินธุรกิจรวบรวมผลิตผลได้ตรงกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในสหกรณ์ และค้นหามาตรการ ควบคุมความเสี่ยงมาใช้ในการบริหารความเสี่ยงได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ผู้บริหารของ สหกรณ์ยังต้องมีการสื่อสารแผนการบริหาร ความเสี่ยงให้กับบุคลากรของสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับปัจจัย ความเสี่ยงที่ระบุไว้ เนื้อหาของการศึกษานี้ เป็นนำเสนอภาพรวมของปัจจัยเสี่ยงที่เกิดขึ้นในธุรกิจ รวบรวมผลิตผลประเภทมันสำปะหลัง(มันเส้น) ตามหลักการของ COSO ซึ่งสหกรณ์สามารถนำไป ประยุกต์ใช้ในสหกรณ์ได้ โดยปรับใช้ตามบริบทของสหกรณ์ เนื่องจากระบบการควบคุมภายในนั้นขึ้นอยู่กับ สภาพแวดล้อมการควบคุมและการจัดลำดับความสำคัญของความเสี่ยงตามข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในแต่ละ สหกรณ์เป็นสำคัญ รวมถึงผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายไม่ว่าจะเป็นฝ่ายบริหาร ฝ่ายจัดการ ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้สอบบัญชีสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ต้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการความเสี่ยงร่วมกัน อย่างเป็นรูป

แนวทางการบริหารจัดการสหกรณ์ในระบบเกษตรปลอดภัย โดยตลาดนำการผลิต
กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรห้วยคต จำกัด
โดย นิภา แจงทองค์

สหกรณ์การเกษตรห้วยคต จำกัด จังหวัดอุทัยธานี เป็นสหกรณ์ที่มีขนาดใหญ่มาก มีการดำเนินธุรกิจหลายด้าน โดยเฉพาะการรวบรวมพืชผักปลอดสารพิษจากสมาชิก โดยสหกรณ์จัดสรรให้สมาชิกไปผลิตแล้วนำส่งให้ลูกค้าที่ได้ทำหนังสือบันทึกข้อตกลง เมื่อรับซื้อพืชผักปลอดสารพิษจากสหกรณ์ การจัดซื้อนั้น จะซื้อตามราคาบันทึกข้อตกลงไว้ ดังนั้น การบริหารจัดการของสหกรณ์มีแนวทางการบริหารจัดการในระบบเกษตรปลอดภัย โดยตลาดนำการผลิตมีขบวนการตั้งแต่การทำบันทึกข้อตกลง จนกระทั่งส่งผลผลิตให้ลูกค้า สหกรณ์ดำเนินการเป็นอย่างไร มีความเป็นธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้หรือไม่ การให้ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะแก่สหกรณ์ และผลงานนี้ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเอกสารวิชาการเล่มนี้จะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจทั้งฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการของสหกรณ์ ผู้สอบบัญชี และผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานได้มีประสิทธิภาพต่อไป

นโยบายรัฐบาลยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคงทางอาหาร ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านคุณภาพและความปลอดภัยของอาหาร ดังจะเห็นได้ว่ายุทธศาสตร์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงปัจจุบันอาหารเป็น สิ่งสำคัญในชีวิตประจำวันของผู้บริโภคทั่วไป

ปัจจุบันตลาดผู้บริโภคมีแนวโน้มบริโภคสินค้าเกษตรที่มีความปลอดภัยเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะพืชผักสมุนไพร แต่เกษตรกรส่วนใหญ่มีการใช้สารเคมีเกินความจำเป็นและใช้สารเคมีอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของเกษตรกรผู้ผลิตและผู้บริโภค ผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยในตลาดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้บริโภค เนื่องจากเกษตรกรขาดแรงจูงใจในการผลิต รัฐบาลจึงมีนโยบายส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรสร้างรายได้เพิ่มมากขึ้น และสร้างเสริมให้เกษตรกรเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้

สหกรณ์การเกษตรห้วยคต จำกัด จังหวัดอุทัยธานี เป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตรที่มีขนาดใหญ่มาก สมาชิกสหกรณ์ส่วนใหญ่ปลูกพืชเชิงเดี่ยว เช่น อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง สับปะรด ยางพารา เมื่อเกิดภัยแล้งพืชผลเสียหายหรือสินค้าเกษตรผลิตได้มากจนล้นตลาดทำให้ผลผลิตมีราคาตกต่ำ เป็นเหตุให้สมาชิกสหกรณ์บางส่วนที่กู้เงินจากสหกรณ์ไม่สามารถนำเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ได้ ต่อมาสหกรณ์ได้รับงบประมาณจากทางราชการสร้างศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง สหกรณ์จึงส่งเสริมให้สมาชิกมาฝึกอบรมให้ความรู้การปลูกพืชผักต่าง ๆ ฝึกปลูกพืชผลทางการเกษตรที่หลากหลายและมีนโยบายให้สมาชิกปลูกพืชผักสมุนไพรที่ปลอดสารพิษ โดยการจัดสรรให้แก่สมาชิกแต่ละรายควรจะปลูกชนิดใด โดยการหาตลาดทั้งในและนอกจังหวัด ก่อนที่จะผลิต แต่การบริหารจัดการของสหกรณ์ในการรวบรวมผลผลิตต่าง ๆ มีระบบควบคุมภายในดีหรือไม่การบริหารจัดการสินค้าเกษตรปลอดภัย เพื่อให้เกิดความโปร่งใส ลงบัญชีได้อย่างถูกต้อง จึงต้องวางแนวทางการบริหารจัดการสหกรณ์ในระบบเกษตรปลอดภัยโดยตลาดนำการผลิต

1 นโยบายรัฐบาลที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยยุทธศาสตร์กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ยุทธศาสตร์การสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างมีเสถียรภาพและยั่งยืน แผนงานส่งเสริมประสิทธิภาพการผลิตและสร้างมูลค่าภาคเกษตร กรอบยุทธศาสตร์ ด้านความมั่นคงทางอาหารของประเทศไทยในยุทธศาสตร์ที่ 1 ด้านความมั่นคงทางอาหาร ยุทธศาสตร์ที่ 2 ด้านคุณภาพและความปลอดภัยทางอาหาร

ประเทศไทยในแต่ละปี มีพื้นที่ปลูกผักในระหว่าง 2.5-3 ล้านไร่ ผลผลิตรวม 3-3.5 ล้านตัน ผลผลิตส่วนใหญ่ใช้เพื่อการบริโภคภายในประเทศ และปัญหาของการผลิตพืชผักที่สำคัญก็คือ การตรวจพบปริมาณสารพิษตกค้างอยู่ในผลผลิตเกินค่ามาตรฐานความปลอดภัยที่กำหนด และผลผลิตปนเปื้อนจุลินทรีย์ เพื่อให้คนไทยมีผักที่สะอาดและปลอดภัยบริโภคในชีวิตประจำวัน ปัญหานี้จึงต้องได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบการผลิตผักให้ปลอดภัย จะต้องมีการนำเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้ผสมผสานกันอย่างเหมาะสม ทั้งทางด้านพันธุ์พืช การสร้างความอุดมสมบูรณ์ให้แก่ดินที่จะใช้ในการปลูกผัก การเกษตรกรรม การป้องกันและกำจัดศัตรูพืช การเก็บเกี่ยว การดูแลรักษาคุณภาพหลังการเก็บเกี่ยวอย่างใกล้ชิด การควบคุมคุณภาพก่อนการบรรจุเพื่อนำออกจำหน่าย รวมทั้งการเลือกใช้ภาชนะสำหรับบรรจุ ตลอดจนการขนส่งและการตลาด ซึ่งเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่ต้องนำมาใช้ เพื่อให้ผักมีคุณภาพในด้านความสะอาดและปลอดภัยจากสารป้องกันและกำจัดศัตรูพืชคือหลักการสำคัญและเป็นหัวใจของการผลิตผักปลอดภัยจากสารพิษวิธีการผลิตพืชปลอดภัยมีการดำเนินการดังนี้ (1) การคัดเลือกพื้นที่ปลูกให้เหมาะสม พื้นที่ปลูกไม่เป็นแหล่งที่สะสมของโรคแมลง ดินมีความอุดมสมบูรณ์ ปราศจากการสะสมของโลหะหนัก (2) พันธุ์พืชผักเลือกใช้พันธุ์พืชผักที่ต้านทานและปลอดภัยจากเชื้อโรค เนื่องจากพันธุ์พืชผักแต่ละพันธุ์ มีลักษณะแตกต่างกันอันเป็นผลจากการควบคุมโดยหน่วยพันธุกรรมในพืชนั้น ๆ ที่จะแสดงผลออกมาในด้านปริมาณและคุณภาพผลผลิตความต้านทานต่อศัตรูพืช ความทนทานต่อสภาพภูมิอากาศ การใช้พันธุ์พืชต้านทานศัตรูพืชนั้นเป็นการลงทุนที่ต่ำที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับ การป้องกันกำจัดศัตรูพืชโดยวิธีอื่น ๆ นักปรับปรุงพันธุ์ผักจะปรับปรุงพันธุ์พืชให้มีลักษณะต้านทานโรคและแมลงที่สำคัญ ๆ โดยเฉพาะแตกต่างกัน ดังนั้นจำเป็นต้องศึกษาและทราบข้อมูลนั้น ๆ โดยตรงก่อนตัดสินใจเลือกซื้อพันธุ์พืชไปใช้ (3) การจัดการดินและปุ๋ย ดินเป็นปัจจัยหลักชนิดหนึ่งในการผลิตพืชผัก เนื่องจากเป็นที่ยึดลำต้นและแหล่งของธาตุอาหารพืช นอกจากนี้ดินยังมีส่วนที่ก่อให้เกิดศัตรูพืชระบาดได้เช่นกัน (4) การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผักแบบผสมผสาน การป้องกันกำจัดโดยวิธีกล เช่น การใช้กับดักกาวเหนียวสีเหลือง การวางกับดักกาวเหนียวในแปลงปลูกผัก ควรวางให้อยู่ในระดับเหนือยอดผักที่ปลูกประมาณ 30 เซนติเมตรฟุต ในฤดูหนาวซึ่งมีการระบาดของแมลงน้อยอาจวางกับดัก 15-20 กับดัก/ไร่ แต่ในฤดูร้อนและฤดูฝน ซึ่งมีการระบาดของแมลงวันศัตรูพืชควรวางกับดัก 60-80 กับดัก/ไร่ หรือวางกับดัก 4x4 เมตร วิธีนี้จะสามารถดักจับตัวเต็มวัย (ผีเสื้อ) ของแมลงศัตรูพืชผักหลายชนิด ซึ่งส่วนใหญ่ก็เป็นแมลงที่เรามักพบเห็นได้ในเวลากลางวัน เช่น เพลี้ยไฟ (5) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มีการล้างทำความสะอาดพืชผัก ตัดแต่ง การคัดขนาดคุณภาพ การบรรจุ การขนย้าย

การเก็บรักษาผักสด ผักกินใบ ผักกินรากและหัวบางชนิด ควรล้างผลผลิตก่อนนำส่งตลาดเพื่อล้างเอาส่วนของดินที่ติดมากับรากและใบออก ทำให้ดูสะอาด ได้ราคาดีขึ้น และช่วยทำให้ผักอยู่ในสภาพสดและขึ้น เพราะผักกินใบจะเหี่ยวอย่างรวดเร็ว หลังจากที่ถูกแสงแดดแม้เพียงเล็กน้อยหลังเก็บเกี่ยวน้ำที่ใช้ควรเป็นน้ำสะอาด น้ำไหล หรือมีฉะนั้น ควรเปลี่ยนน้ำบ่อย ๆ ขณะล้าง เพื่อป้องกันการติดเชื้อจุลินทรีย์ทำลายคุณภาพของผัก อย่างไรก็ตามผักบางชนิดไม่จำเป็นต้องล้าง เช่น ผักตระกูลกะหล่ำ-ผักกาด และพวกผักสลัด ซึ่งช่วยระยะเวลาก่อนนำสู่ตลาดไป นอกจากนี้สำหรับผักสลัดยังช่วยลดการเน่า ที่รอยตัดเพราะเชื้อจุลินทรีย์จากน้ำสามารถทำให้แผลสดเน่าง่ายมาก

ก่อนการล้างมักจะมีการตัดแต่งแยกส่วนที่ไม่ดีเน่าเสียออก บางครั้งการตัดแต่งบางส่วนออกไปก็เป็นการช่วยให้การล้างง่าย ทำให้ลักษณะที่มองเห็นดีขึ้นด้วย ในการตัดแต่งนี้จะแยกส่วนที่ไม่ต้องการออกให้มากที่สุด ใบที่ติดมากับผลจะต้องเอาออกก้านก็จะให้เหลือน้อยที่สุด ในบางครั้งการคัดและจัดขนาดและการแบ่งระดับชั้น อาจทำก่อนการล้างสำหรับพืชบางชนิด

2 ลักษณะทั่วไปของสหกรณ์การเกษตร

สหกรณ์การเกษตรเป็นองค์กรธุรกิจที่เกษตรกรรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ สหกรณ์ เพื่อร่วมกันแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนของเกษตรกรในด้านเงินทุน การผลิตพืชผลทางการเกษตร ตลอดจนการจัดจำหน่ายผลผลิต โดยมุ่งหมายที่จะยกฐานะความเป็นอยู่ของเกษตรกร สมาชิกให้ดีขึ้น มีวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ คือ สหกรณ์ต้องดำเนินงานภายใต้ขอบเขตและวัตถุประสงค์ของสหกรณ์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับ เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของบรรดาสมาชิก โดยวิธีช่วยตนเองและ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามหลักการสหกรณ์ ดังนี้ (1) จัดให้มีเงินกู้ หรือสินเชื่อแก่สมาชิกเพื่อการประกอบอาชีพ หรือการใช้จ่ายที่จำเป็นต่อครอบครัวสมาชิก (2) ส่งเสริมให้สมาชิกรู้จักการออมทรัพย์ โดยรับฝากเงินจากสมาชิก (3) ช่วยเหลือสมาชิกในด้านการจัดหาเครื่องจักรกล วัสดุอุปกรณ์ และเคมีการเกษตรรวมถึงสินค้าอุปโภคบริโภคที่จำเป็นมาจำหน่ายแก่สมาชิก (4) ช่วยเหลือสมาชิกในการจำหน่ายผลผลิตของสมาชิกให้ได้ราคาดี โดยรวบรวม ผลผลิตที่สมาชิกผลิตได้ แล้วติดต่อจำหน่ายคราวละมากๆ เพื่อให้ได้ราคาสูงกว่าที่สมาชิกแต่ละคนจำหน่ายเอง ทั้งยังให้ความเป็นธรรมในด้านการชั่ง ตวง วัด และคัดคุณภาพผลผลิตของสมาชิกด้วย (5) ช่วยเหลือสมาชิกโดยนำผลผลิตที่สมาชิกได้แปรรูปก่อนนำไปขาย เพื่อให้ได้ราคาดี และส่งเสริมการผลิตสินค้าอุตสาหกรรมในครัวเรือน หรือการประกอบอาชีพอย่างอื่นในหมู่สมาชิกและครอบครัวสมาชิก รวมทั้งส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตทางอุตสาหกรรมเพื่อให้สมาชิกมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคง (6) ส่งเสริมและเผยแพร่อาชีพการเกษตร โดยการให้บริการช่วยเหลือเกษตรกรในด้านการเพาะปลูกตลอดจนเผยแพร่ความรู้และส่งเสริมการเกษตรเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่สมาชิก สหกรณ์การเกษตรการจัดแบ่งส่วนงานหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างส่วนงานต่างๆ ในสหกรณ์ คือ สมาชิก ต้องเป็นบุคคลธรรมดาและบรรลุนิติภาวะ สมาชิกทุกคนมีสิทธิเสมอภาคกันในการดำเนินงานของสหกรณ์ โดยมีสิทธิเข้าร่วมประชุมใหญ่เพื่อเสนอความคิดเห็น หรือออกเสียงลงคะแนนในเรื่องต่างๆ หนึ่งคนต่อหนึ่งเสียง สมาชิกมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ มติ และคำสั่งของ สหกรณ์ รวมถึงสอดส่องดูแลกิจการสหกรณ์และร่วมมือ

กับคณะกรรมการดำเนินการพัฒนาสหกรณ์ ให้เจริญรุ่งเรือง ทั้งนี้ คุณสมบัติของสมาชิก วิธีรับสมาชิก การขาดจากสมาชิกภาพ ตลอดจนสิทธิหน้าที่ของ สมาชิกให้เป็นไปตามข้อบังคับของสหกรณ์ ที่ประชุมใหญ่ คณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์จะเรียกประชุมใหญ่สามัญประจำปีละหนึ่งครั้งภายในหนึ่งร้อยห้าสิบ วันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีของสหกรณ์ โดยการประชุมใหญ่ของสหกรณ์ ต้องมีสมาชิกมาประชุมไม่น้อย กว่ากึ่งหนึ่งของจำนวนสมาชิกทั้งหมด หรือน้อยกว่าหนึ่งร้อยคน สมาชิกในที่ประชุมใหญ่มีอำนาจ หน้าที่พิจารณาวินิจฉัย ตัดสินใจ หรือลงมติเรื่องต่างๆ ทั้งปวงที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการดำเนินกิจการของ สหกรณ์ตามหลักประชาธิปไตย โดยถือเอกมติเสียงส่วนใหญ่เป็นหลัก ผู้ตรวจสอบกิจการ ที่ประชุม ใหญ่ของสหกรณ์จะต้องเลือกตั้งสมาชิกหรือบุคคลภายนอก ที่เป็นผู้มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถ ในด้านธุรกิจ การเงิน การบัญชี การเศรษฐกิจ หรือการสหกรณ์ เป็นผู้ตรวจสอบกิจการ เพื่อทำหน้าที่ ตรวจสอบการดำเนินงานทั้งปวงของสหกรณ์ แล้วจัดทำรายงานผลการตรวจสอบประจำปี เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ของ สหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการ ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์จะเลือกตั้งสมาชิกเป็นประธานกรรมการ หนึ่งคน และเป็นกรรมการดำเนินการอีกไม่เกินสิบสี่คน ซึ่งกรรมการดำเนินการจะเลือกตั้งในระหว่าง กันเองเป็นรองประธานกรรมการ เลขานุการ และ/หรือเหรัญญิก นอกนั้นเป็นกรรมการ คณะกรรมการ ดำเนินการสหกรณ์มีวาระอยู่ในตำแหน่งคราวละ 2 ปี นับแต่วันเลือกตั้ง แต่ต้องไม่เกิน 2 วาระติดต่อกัน และในการประชุมคณะกรรมการดำเนินการแต่ละครั้งต้องมีกรรมการดำเนินการมาประชุม ไม่น้อยกว่า กึ่งหนึ่งของจำนวนกรรมการดำเนินการทั้งหมดจึงจะเป็นองค์ประชุม ทั้งนี้ คณะกรรมการดำเนินการมี อำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการทั้งปวงของสหกรณ์ให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ มติ และคำสั่ง ของสหกรณ์ ในกรณีคณะกรรมการดำเนินการกระทำการ หรืองดเว้นการกระทำ หรือปฏิบัติหน้าที่โดย ประมาทเลินเล่อจนทำให้เสียผลประโยชน์ของสหกรณ์ หรือสมาชิก เป็นเหตุให้สหกรณ์มี ข้อบกพร่อง เกี่ยวกับการเงิน การบัญชี หรือกิจการ หรือฐานะการเงินและได้รับความเสียหาย คณะกรรมการ ดำเนินการต้องรับผิดชอบชดใช้ค่าเสียหายให้แก่สหกรณ์ ผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการ และเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ในการจัดการงานของสหกรณ์ คณะกรรมการดำเนินการอาจพิจารณาแต่งตั้ง หรือจัดจ้างผู้จัดการ/ผู้ช่วย ผู้จัดการ ให้มีหน้าที่ในการจัดการ ทั่วไปและรับผิดชอบเกี่ยวกับบรรดากิจการประจำของสหกรณ์ให้ เป็นไปตามที่คณะกรรมการดำเนินการมอบหมาย รวมถึงดูแลเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ให้ปฏิบัติงานภายใต้การ บังคับบัญชาของผู้จัดการ/ผู้ช่วยผู้จัดการ สหกรณ์ ทั้งนี้ จำนวนเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับขนาดของสหกรณ์

ลักษณะการดำเนินธุรกิจ สหกรณ์การเกษตรดำเนินธุรกิจหลายด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกแก่สมาชิกตามระเบียบและหลักเกณฑ์การให้เงินกู้ เพื่อให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพ หรือใช้จ่ายที่ จำเป็น โดยแบ่ง ประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้กู้ ได้แก่ เงินกูระยะสั้น เงินกูระยะปานกลาง และ เงินกูระยะยาว ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไขแตกต่างกันไปตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์ นอกจากนี้ สหกรณ์ยังสามารถให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ โดยปฏิบัติตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับ

ความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์ (2) ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่ายเป็นธุรกิจที่สหกรณ์จัดหาหรือจัดซื้อเครื่องจักรกล การเกษตร วัสดุอุปกรณ์การเกษตร เคมีการเกษตร น้ำมันเชื้อเพลิงและหล่อลื่น ตลอดจนสินค้าอุปโภค บริโภคต่างๆ ที่จำเป็น เพื่อจำหน่ายให้กับสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์ โดยจำหน่ายใน ราคาที่เหมาะสม สำหรับประเภท ชนิดและคุณภาพสินค้าเป็นไปตามความต้องการของสมาชิก (3) ธุรกิจรวบรวมผลผลิต เป็นธุรกิจที่สหกรณ์รวบรวม ข้าวโพด พืชผัก สมุนไพร สับปะรด จากสมาชิกและผู้มิใช่สมาชิก เพื่อจำหน่ายให้แก่ ลูกค้าที่ทำสัญญารับซื้อสินค้าเกษตรปลอดภัย ประชาชนทั่วไป ร้านค้า บริษัท เพื่อให้ได้ราคาดี รักษาผลประโยชน์ของสมาชิกและเป็นกลไกในการต่อรองราคาเจรจา ทางธุรกิจ ทั้งยังให้ความเป็นธรรมในด้านการชั่ง น้ำหนัก และตรวจสอบคุณภาพผลผลิตของสมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์

3 กฎหมายและระเบียบปฏิบัติของทางราชการที่เกี่ยวข้อง

3.1 พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2563 เป็นกฎหมาย ซึ่งบัญญัติในเรื่องการกำกับและส่งเสริมสหกรณ์ การจัดตั้งและการจดทะเบียนสหกรณ์ การดำเนินงานของสหกรณ์ทั้งในด้านการดำเนินงานทั่วไป การดำเนินธุรกิจและการกระทำเกี่ยวกับการเงินการบัญชีและทรัพย์สินของสหกรณ์ รวมทั้งการชำระบัญชีสหกรณ์ ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้ นายทะเบียนสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่รับจดทะเบียน ส่งเสริม ช่วยเหลือแนะนำกำกับดูแลสหกรณ์ กำหนดระบบบัญชีมาตรฐานการสอบบัญชี ตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่าง ๆ สั่งให้ระงับการดำเนินการทั้งหมดหรือบางส่วน หรือให้เลิกสหกรณ์ถ้าเห็นว่าสหกรณ์กระทำการหรืองดเว้นกระทำการอันอาจก่อให้เกิดความเสียหายแก่สหกรณ์หรือสมาชิกนายทะเบียนสหกรณ์ รองนายทะเบียนสหกรณ์ ผู้ตรวจการสหกรณ์ ผู้สอบบัญชีหรือพนักงานเจ้าหน้าที่ ซึ่งนายทะเบียนสหกรณ์มอบหมาย มีอำนาจออกคำสั่งเป็นหนังสือให้คณะกรรมการ ดำเนินการสหกรณ์ ผู้ตรวจสอบกิจการ ผู้จัดการ เจ้าหน้าที่ หรือเชิญสมาชิกของสหกรณ์ มาชี้แจงข้อเท็จจริง เกี่ยวกับกิจการของสหกรณ์ หรือให้ส่งเอกสารเกี่ยวกับการดำเนินงานหรือรายงานการประชุมของสหกรณ์ได้ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์ กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อมีเหตุต้องบันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกรายการในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกรายการในสมุดบัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่มีเหตุอันจะต้องบันทึกการรายการนั้น การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วนให้สหกรณ์จัดทำงบแสดงฐานะการเงินอย่างน้อยครั้งหนึ่งในรอบสิบสองเดือน อันจัดว่าเป็นรอบปีทางบัญชีของสหกรณ์ งบแสดงฐานะการเงินต้องมีรายการแสดงทรัพย์สิน หนี้สินและทุนของสหกรณ์ กับทั้งงบกำไรขาดทุนตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด งบแสดงฐานะการเงินต้องทำให้แล้วเสร็จ และให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบ แล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีให้สหกรณ์จัดทำรายงานประจำปีแสดงผลการดำเนินงานของสหกรณ์เสนอต่อที่ประชุมใหญ่ในคราวเสนองบการเงิน และให้จัดส่งสำเนารายงานประจำปีกับงบดุลไปยังนายทะเบียนสหกรณ์ภายในสามสิบวันนับ

แต่วันที่มีการประชุม

3.2 ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ที่เกี่ยวข้อง

เป็นข้อกำหนดที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดขึ้นเพื่อให้สหกรณ์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ ในการดำเนินงานต่าง ๆ ของสหกรณ์ ทั้งนี้ ระเบียบและคำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจ รวบรวมและแปรรูปข้าวเปลือก ได้แก่ ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2560 (ปัจจุบันใช้ พ.ศ. 2563) มีสาระสำคัญ คือ ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำบัญชีและงบการเงินตามแบบและรายการที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด ให้ถูกต้องตามความเป็นจริง ภายใต้การดำเนินงานต่อเนื่องของสหกรณ์ และปิดบัญชีโดยสรุปจากรายการบัญชีต่าง ๆ ที่บันทึกไว้เพื่อแสดงฐานะการเงิน ผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีของสหกรณ์ให้แล้วเสร็จโดยเร็ววงบการเงินของสหกรณ์ ประกอบด้วยงบแสดงฐานะการเงิน พร้อมหมายเหตุประกอบงบการเงิน งบกำไรขาดทุน และงบประกอบอื่นๆ ตามที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดให้สหกรณ์จัดทำให้มีการทำบัญชีตามแบบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด การบันทึกรายการบัญชีของสหกรณ์ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์และครบถ้วน ให้บันทึกรายการ บัญชีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามเกณฑ์คงค้างและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนด โดยเปิดเผยให้ทราบ

การเก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชี ให้สหกรณ์เก็บรักษาเอกสารประกอบการลงบัญชีและสมุดบัญชีต่าง ๆ ไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ไม่น้อยกว่า 5 ปี นับแต่วันที่ผู้สอบบัญชีแสดงความเห็นต่องบการเงินแล้วการรับรู้รายได้ ให้สหกรณ์รับรู้รายได้ตามเกณฑ์คงค้าง ตามลักษณะการเกิด รายได้แต่ละประเภท ได้แก่ รายได้จากการขายสินค้า รายได้จากการให้บริการ รายได้จากการให้ผู้อื่นใช้ สิทธิประโยชน์ของสหกรณ์ ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ในรูปของดอกเบี้ย เงินปันผล และอื่น ๆ โดยต้องมีความแน่นอน เกี่ยวกับจำนวนผลประโยชน์ที่จะได้รับและต้นทุนที่เกิดขึ้นหรือที่จะเกิดขึ้นอันเนื่องมาจากรายได้นั้น รวมทั้ง รายได้ดังกล่าวต้องสามารถวัดมูลค่าได้อย่างน่าเชื่อถือด้วยการประมาณการค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ หมายถึงจำนวนเงินที่กันไว้สำหรับ ลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บไม่ได้ และถือเป็นบัญชีปรับมูลค่าที่ตั้งขึ้น เพื่อแสดงเป็นรายการหักจากบัญชีลูกหนี้ในงบการเงิน เพื่อให้คงเหลือเป็นมูลค่าสุทธิของลูกหนี้ที่คาดว่าจะเรียกเก็บได้ การประมาณการ ค่าเผื่อหนี้สงสัยจะสูญ อาจประมาณการได้ตามวิธีการพิจารณาลูกหนี้แต่ละราย การจำแนกอายุหนี้ของลูกหนี้คงเหลือ เงินค้างรับ และดอกเบี้ยค้างรับ ณ วันสิ้นปี การตัดจำหน่ายหนี้สูญออกจากบัญชีลูกหนี้ ต้องเป็นหนี้ที่มีลักษณะตามที่กำหนดไว้ในระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้

3.3 ระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร

ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรมีทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับเงิน การจ่ายเงิน ตลอดจนกิจกรรมการซื้อและการขาย จึงจำเป็นต้องมีการจดบันทึกรายการที่เกิดขึ้นนั้นไว้เป็นหลักฐาน โดยการจัดทำบัญชีเพื่อจัดหมวดหมู่ แยกประเภทรายการ สรุปผลในรูปรายงานทางการเงิน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยรายการทางบัญชีดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 หมวด ได้แก่

1. สินทรัพย์ หมายถึง สิ่งที่มีค่าเป็นตัวเงินทั้งที่มีตัวตนและไม่มีตัวตนซึ่งสหกรณ์เป็นเจ้าของ เช่น เงินสด เงินฝากธนาคาร ลูกหนี้เงินให้กู้ เครื่องใช้สำนักงาน และวัสดุคงเหลือ เป็นต้น
2. หนี้สิน หมายถึง ภาระผูกพันที่สหกรณ์มีต่อบุคคลภายนอกหรือเจ้าหน้าที่อื่นเกิดจากการกู้ยืมหรือกรณีอื่นๆ ซึ่งต้องชำระคืนในภายหน้า เช่น เจ้าหนี้เงินกู้ และเจ้าหนี้เงินรับฝาก เป็นต้น
3. ทุน หมายถึง ส่วนที่สมาชิกหรือสหกรณ์เป็นเจ้าของ หลังจากนำสินทรัพย์ทั้งสิ้นหักด้วยหนี้สินแล้ว เช่น ทุนเรือนหุ้น ทุนสำรอง ทุนสะสมต่างๆ กำไรสุทธิหรือขาดทุนสุทธิ เป็นต้น
4. รายได้ หมายถึง ผลตอบแทนที่ได้รับอันเนื่องมาจากการให้บริการขายสินค้าและการลงทุน เช่น ดอกเบี้ยรับจากเงินให้กู้ ค่าธรรมเนียมแรกเข้า และดอกเบี้ยเงินฝากธนาคาร เป็นต้น
5. ค่าใช้จ่ายหมายถึง ต้นทุนของสินค้าหรือบริการที่ใช้จ่ายไปเพื่อก่อให้เกิดรายได้ เช่น ดอกเบี้ยจ่าย เงินเดือน ค่าจ้าง ค่าเบี้ยเลี้ยงพาหนะ ค่าน้ำ และค่าไฟฟ้า เป็นต้น

ทั้งนี้ ประเภทหรือหมวดหมู่ของรายการเงินทั้ง 5 หมวด จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเสมอกล่าวคือ สินทรัพย์ที่ใช้ในการดำเนินงานของสหกรณ์จะประกอบด้วย ทุนของสหกรณ์ส่วนหนึ่งกับส่วนที่เกิดจากการก่อหนี้สินอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเท่ากับว่า

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

และโดยที่ทุนของสหกรณ์จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงเพราะผลจากการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งผลการดำเนินงานก็คือ กำไรหรือขาดทุนสุทธิ โดยมีที่มาจากรายได้หักด้วยค่าใช้จ่าย ดังนั้น จึงสรุปความสัมพันธ์ของประเภทหรือหมวดหมู่ของรายการเงินทั้ง 5 หมวด ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย})$$

3.4 แนวคิดการควบคุมภายใน

การควบคุมภายใน (Internal Control) คือ แผนการจัดแบ่งส่วนงาน วิธีปฏิบัติงานที่ประสาน สัมพันธ์กัน และมาตรการต่างๆ ที่กิจการกำหนดขึ้น และถือปฏิบัติภายในกิจการ เพื่อปกป้องรักษาทรัพย์สินของกิจการวัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน (1) ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการทำงาน (Effectiveness and Efficiency of operations) โดยมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรขององค์กรในการดำเนินงาน ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน ทรัพย์สิน วัสดุ เครื่องมือเครื่องใช้ และเวลา ให้เป็นไปอย่างประหยัดและคุ้มค่า มีการดูแลรักษาทรัพย์สิน ให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน มีการป้องกันมิให้ทรัพย์สินมีการสิ้นเปลือง สูญเปล่า เสียหาย หรือสูญหายและปลอดภัยจากการกระทำทุจริตกล่าวโดยสรุป เมื่อการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลจะส่งผลให้เกิดการป้องกันดูแลรักษาทรัพย์สินขององค์กรไปพร้อมกัน (2) ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน (Reliability of financial reporting) ความเชื่อถือได้และความถูกต้องของรายงานทางการเงินเป็นสิ่งสำคัญต่อผู้ใช้

ไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายใน หรือบุคคลภายนอกองค์กร ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น ผู้ลงทุน เจ้าหนี้ ลูกค้าย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น โดยใช้เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจและวางแผนการดำเนินงานในอนาคต จึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารที่ต้องทำให้เกิดความมั่นใจว่ารายงานทางการเงินขององค์กรให้ข้อมูลที่ครบถ้วน ถูกต้อง และมีคุณภาพ (3) การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ (Compliance with applicable law and regulations) เพื่อป้องกันมิให้เกิดความเสียหายกับองค์กร จากเหตุการณ์ละเว้น ไม่ปฏิบัติ หรือ ปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง ข้อบังคับและกฎระเบียบขององค์กร

แนวคิดการควบคุมภายใน COSO

องค์ประกอบของการควบคุมภายในตามแนวคิดของ Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission : COSO มี 5 องค์ประกอบ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment)

เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ซึ่งเป็นเรื่องของการควบคุมภายในที่กำหนดเป็นโครงสร้าง นโยบาย และระเบียบวิธีปฏิบัติ ที่มีผลต่อมาจากทัศนคติของผู้บริหาร รวมถึงสร้างวัฒนธรรมที่ช่วยลดการเกิดจิตสำนึกที่ดีในการปฏิบัติงาน จึงกล่าวได้ว่าสภาพแวดล้อมการควบคุมเป็นฐานรากของ องค์ประกอบอื่นๆ ซึ่งสภาพแวดล้อมการควบคุม มีองค์ประกอบย่อย คือ (1) ความซื่อสัตย์และจริยธรรม (Integrity and Ethical Values) (2) ความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงาน (Commitment to Competence) (3) การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการบริหารและคณะกรรมการตรวจสอบ (Board of Directors and Audit Committee Participation) (4) ปรัชญาการบริหารและรูปแบบการปฏิบัติงาน (Management's Philosophy and Operating Style) (5) โครงสร้างการจัดองค์กร (Organizational Structure) (6) การมอบอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ (Assignment of Authority and Responsibility) (7) นโยบายด้านทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Policies and Practices)

องค์ประกอบที่ 2 การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment)

ความเสี่ยง (Risk) หมายถึง เหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ที่ทำให้การปฏิบัติงานไม่ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่กำหนดไว้ การประเมินความเสี่ยงเป็นการประเมินเพื่อทราบว่า องค์กรมีความเสี่ยงอย่างไร และความเสี่ยงนั้นๆ อยู่ในกิจกรรมหรือขั้นตอนใดของงาน มีผลกระทบต่อ การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้ เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าความผิดพลาด ความเสียหายจะไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หรือไม่เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร

ขั้นตอนในการประเมินความเสี่ยง

การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives)

องค์กรต้องมีการกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ล่วงหน้าอย่างชัดเจน เพื่อให้สามารถกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานได้อย่างเหมาะสม โดยทั่วไปวัตถุประสงค์ขององค์กรแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ วัตถุประสงค์ระดับกิจกรรมโดยรวม (Entity-Wide Level Objectives) เป็นวัตถุประสงค์หลักของการ

ดำเนินงานในภาพรวมขององค์กร ซึ่งกำหนดโดยผู้บริหาร และวัตถุประสงค์ระดับกิจกรรม (Activity-Level Objectives) เป็นวัตถุประสงค์ เฉพาะของการดำเนินงานทางธุรกิจในแต่ละกิจกรรมภายในองค์กร ซึ่งกำหนดโดยผู้บริหารระดับกลางที่รับผิดชอบในแต่ละกิจกรรม เช่น ผู้บริหารฝ่ายสินเชื่อ ผู้บริหารฝ่ายการตลาด เป็นต้น ทั้งนี้วัตถุประสงค์ ระดับกิจกรรมต้องสอดคล้องและสนับสนุน วัตถุประสงค์ระดับองค์กรโดยรวม

การระบุปัจจัยความเสี่ยง (Risk Identification)

การทำความเข้าใจว่าองค์กรมีความเสี่ยงมีสาเหตุมาจากปัจจัยอะไร ความเสี่ยง บางอย่างอาจมีผลกระทบต่อวัตถุประสงค์ระดับกิจการโดยรวม

- การซื้อสินค้าผูกขาดโดยผู้ผลิตไม่กี่ราย เป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจการโดยรวมที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกองค์กร

- องค์กรสั่งซื้อสินค้าจากต่างประเทศ โดยมีอัตราแลกเปลี่ยนเงินตราผันผวนเป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจการโดยรวมที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกองค์กร

- ความซับซ้อนของระบบบัญชีคอมพิวเตอร์ที่ใช้ประมวลผลข้อมูลทางการบัญชีและการดำเนินงานเป็นปัจจัยความเสี่ยงระดับกิจกรรม ที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายในองค์กร

การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis)

เมื่อสามารถระบุปัจจัยความเสี่ยงได้แล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการนำปัจจัยความเสี่ยงมาวิเคราะห์ผลกระทบของความเสี่ยงที่มีต่อองค์กร และโอกาสที่จะเกิดความเสี่ยงดังกล่าวขึ้นมากหรือน้อยเพียงใด เพื่อพิจารณากำหนดแนวทางจัดการความเสี่ยงอย่างเหมาะสม

การจัดการความเสี่ยง (Risk Management) เมื่อทราบถึงระดับความเสี่ยงที่องค์กรเผชิญอยู่แล้ว ผู้บริหารต้องกำหนดแนวทางจัดการกับความเสี่ยงที่มีสาระสำคัญและมีโอกาสที่จะเกิดสูงอย่างเหมาะสม โดยทั่วไปความเสี่ยงที่มีสาเหตุ มาจากปัจจัยภายในองค์กรจะใช้วิธีจัดการระบบการควบคุมภายใน และความเสี่ยงที่มีสาเหตุมาจากปัจจัยภายนอกจะใช้วิธีการบริหารความเสี่ยง

องค์ประกอบ 3 กิจกรรมการควบคุม (Control Activities)

กิจกรรมการควบคุม หมายถึง นโยบาย มาตรการ และวิธีการดำเนินงานต่าง ๆ ที่ผู้บริหาร นำมาใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าคำสั่งต่างๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นสามารถลด หรือควบคุมความเสี่ยงและได้รับการตอบสนองปฏิบัติตามในเวลาที่เหมาะสม กิจกรรมการควบคุมประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การกำหนดนโยบายและแผนงาน (Policies and Plans) ผู้บริหารระดับสูงต้องกำหนดนโยบายและแผนงานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติงานและเป็นเครื่องมือในการควบคุมติดตาม และประเมินผล โดยมีการกำหนดผลงานที่คาดหวังไว้อย่างชัดเจน และระยะเวลาปฏิบัติตามแผนงาน ดังกล่าวเพื่อให้เกิดความชัดเจน การสอบทานโดยผู้บริหาร (Management Review) ผู้บริหารระดับสูงจะใช้วิธี วิเคราะห์เปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานจริงกับแผนงานและงบประมาณที่ได้จัดทำไว้ล่วงหน้า เพื่อให้เห็นถึง ภาพรวมของการดำเนินงานว่ามีปัญหาด้านใด แล้วนำมาพิจารณาแก้ไข และเตรียมรับสถานการณ์ในอนาคตได้ การประมวลผลข้อมูล (Information Processing) ข้อมูล

หมายถึง ข้อมูลทางบัญชี การเงินและข้อมูลอื่นที่จำเป็นต่อการตัดสินใจทางการบริหาร ซึ่งต้องมีความถูกต้อง สมบูรณ์ กะทัดรัด มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจและทันเวลา การควบคุมทางกายภาพ (Physical Control) หมายถึง การดูแลรักษาและป้องกัน ทรัพย์สินจากการถูกทำลายหรือสูญหาย และมีสภาพพร้อมสำหรับการใช้งานอยู่เสมอ การแบ่งแยกหน้าที่ (Segregation of Duties) เป็นการแบ่งแยกหน้าที่ระหว่างบุคคล หรือหน่วยงาน โดยจัดให้มีการสอบยันความถูกต้องระหว่างกัน ไม่ให้บุคคลเดียวปฏิบัติงานตั้งแต่ต้นจนจบ เพื่อป้องกันความเสี่ยงต่อข้อผิดพลาดและการทุจริต หรือการกระทำที่ไม่เหมาะสม โดยแยกหน้าที่การอนุมัติ การจัดบันทึก การเก็บรักษา และการสอบทานออกจากกัน เช่น พนักงานคนเดียวไม่ควรมีหน้าที่อนุมัติการจ่ายเงิน เก็บรักษาเงิน นำเงินฝากธนาคาร บันทึกบัญชี และจัดทำรายละเอียดลูกหนี้ ดัชนีวัดผลการดำเนินงาน (Performance Indicators) เป็นเครื่องมือที่ใช้บ่งบอกถึง สภาพขององค์กรว่าเป็นอย่างไร อยู่ในระดับที่น่าพอใจหรือไม่ การจัดทำเอกสารหลักฐาน (Documentation) เป็นข้อกำหนดกิจกรรมที่มีความสำคัญหรือมีลักษณะสลับซับซ้อนต้องจัดทำเอกสารไว้เป็นหลักฐานเพื่ออ้างอิงและตรวจสอบหรือเป็น แนวทางให้ปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง การตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างเป็นอิสระ (Independent Checks on performance) เป็นการกำหนดให้ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบจะต้องเป็นอิสระจากกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน มี จุดมุ่งหมายเพื่อป้องกันและติดตามค้นหาสาเหตุของความเสียหายต่างๆ ขององค์กร เช่น ผู้ตรวจสอบภายใน เป็นต้น

องค์ประกอบ 4 สารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication)

สารสนเทศ หมายถึง ข้อมูลข่าวสาร ประกอบด้วย ข้อมูลทางการเงิน การบัญชี ได้แก่ ระบบเอกสาร ระบบบัญชี ระบบประมวลผลข้อมูล และข้อมูลข่าวสาร เกี่ยวกับการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบาย แผนงานและงบประมาณ กฎระเบียบต่างๆ ที่ใช้ในองค์กร อำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบของแต่ละตำแหน่งงาน รวมถึงสารสนเทศทางธุรกิจ และอื่นๆ ที่ได้จากแหล่งข้อมูลภายในและภายนอก ซึ่งมีความจำเป็นสำหรับการปฏิบัติงาน ตั้งแต่ผู้บริหารไปจนถึงพนักงานทุกระดับขององค์กร การสื่อสาร หมายถึงการจัดระบบสื่อสารให้ข้อมูลที่จัดทำไว้แล้วส่งไปถึงผู้ที่ควรได้รับ หรือมีไว้สำหรับผู้ที่ใช้ข้อมูลข่าวสารนั้น การสื่อสารที่ดีต้องเป็นการสื่อสารแบบ 2 ทาง (Two-ways Communication) คือ มีการรับและส่งข้อมูลซึ่งกันและกันแบบโต้ตอบกันได้ โดยระบบการสื่อสารที่ดีต้อง ประกอบด้วย ระบบการสื่อสารทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดควรจัดให้มีการประเมิน ระบบการสื่อสารขององค์กรอย่างสม่ำเสมอ เพื่อทราบจุดบกพร่องและจะได้หาวิธีการแก้ไขอย่างทัน่วงที

องค์ประกอบ 5 การติดตามประเมินผล (Monitoring)

การติดตาม เป็นการควบคุมและกำกับดูแลของฝ่ายบริหาร เพื่อติดตามผลการดำเนินงานว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การประเมินผล ระบบการควบคุมภายในที่นำไปใช้ในระยะเวลาพอสมควรแล้ว ควรจัดให้มีการประเมินผลว่าระบบการควบคุมภายในนั้นยังเหมาะสมที่จะใช้ต่อไปหรือไม่ โดยผู้ประเมินผลต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดระบบการควบคุมภายใน เพื่อให้มีความเป็นอิสระในการรายงานผลการประเมิน และให้จัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหาร โดยชี้แจงให้ทราบถึงข้อบกพร่องที่ค้นพบ หรือสาเหตุ

ของ ความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานจริงกับประมาณการ และผู้ที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งเสนอให้มีการสั่งการแก้ไขต่อไป

ลักษณะของการควบคุมภายในที่ดี

การควบคุมภายในของกิจการมักจะแตกต่างกันไปตามประเภทของการดำเนินธุรกิจ โดยทั่วไป การควบคุมภายในที่ดีในเบื้องต้นจะมีลักษณะ มีแผนจัดแบ่งส่วนงาน ซึ่งกำหนดความรับผิดชอบของงานด้านต่างๆ ไว้อย่างชัดเจน โดยมีหลักสำคัญ คือ การไม่ให้เจ้าหน้าที่คนใดคนหนึ่งคุมงานหรือปฏิบัติงานเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงคนเดียวตั้งแต่ เริ่มต้นจนสิ้นสุด เพราะจะเป็นการเปิดโอกาสให้มีการทุจริตได้ง่าย มีระบบการควบคุมทางบัญชีที่ดี คือ เอกสารประกอบรายการบัญชีและแบบพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับควมมีหมายเลขเรียงลำดับกำกับไว้ล่วงหน้า มีการอนุมัติรายการบัญชี มีคู่มือการปฏิบัติงาน การจัดทำบัญชี มีแนวทางปฏิบัติงานที่ดี โดยกำหนดระเบียบปฏิบัติให้ชัดเจน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่แต่ละตำแหน่งไว้อย่างครบถ้วนเป็นลายลักษณ์อักษร มีเจ้าหน้าที่ซึ่งมีคุณสมบัติเหมาะสมกับความรับผิดชอบ โดยเริ่มตั้งแต่การรับสมัครบุคคลเข้าทำงาน การเลื่อนตำแหน่ง และการฝึกอบรม ผู้ปฏิบัติงานที่มีคุณสมบัติและประสบการณ์ที่เหมาะสมเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างหนึ่งของผลสำเร็จของงาน ไม่เสียค่าใช้จ่ายเกินควร ผู้บริหารจะต้องพิจารณาว่าค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นจากการควบคุมภายใน เหมาะสมและเข้าใจง่าย วิธีการควบคุมภายในควรสอดคล้องกับแผนงาน วัตถุประสงค์ เป้าหมาย และตัวชี้วัดที่กำหนด ทันกาล ผลการประเมินที่ล่าช้า ไม่ทันกาล ย่อมไม่เกิดประโยชน์ต่อกิจการ การควบคุมภายในยุคปัจจุบันจึงนิยมทำตั้งแต่เริ่มกระบวนการปฏิบัติงาน

ประโยชน์ของการควบคุมภายใน เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความเสียหายใดๆ กับกิจการ จากสาเหตุการละเว้นไม่ปฏิบัติหรือ ปฏิบัติไม่เป็นไปตามกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึงกฎระเบียบของกิจการเอง การควบคุมภายในจะมุ่งเน้นให้มีการใช้ทรัพยากรของกิจการ ซึ่งประกอบด้วย คน เงิน ทรัพย์สินและเวลา ให้เป็นไปอย่างประหยัดและคุ้มค่า เมื่อมีการดูแลรักษาทรัพย์สินให้อยู่ในสภาพพร้อมใช้งาน สร้างความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน ผู้ใช้ข้อมูลไม่ว่าจะเป็นบุคคลภายใน ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ถือหุ้น เจ้าหน้าที่ หรือบุคคลภายนอก

ข้อจำกัดของการควบคุมภายใน

การละเว้น หรือไม่ปฏิบัติตามระบบการควบคุมภายในที่กำหนด (Breakdown) มีเหตุการณ์ที่ไม่คาดคิดเกิดขึ้น (Abnormal Course) การร่วมมือกันกระทำการทุจริต (Collusion) การก้าวล่วงหน้าที่ของผู้บริหาร (Management Override) ค่าใช้จ่ายที่จัดให้มีการควบคุมภายในสูงกว่า ความเสียหายที่อาจเกิดขึ้นหรือไม่คุ้มค่ากับประโยชน์ที่จะได้รับ (Cost-Effective)

4 ข้อมูลทั่วไปของสหกรณ์การเกษตรห้วยคต จำกัด

สหกรณ์การเกษตรห้วยคต จำกัด จดทะเบียนเมื่อวันที่ 30 มกราคม 2529 เป็นสหกรณ์ที่มีขนาดใหญ่่มาก ดำเนินธุรกิจหลายด้าน

จากข้อมูลทางการเงินสำหรับปีสิ้นสุดทางบัญชีวันที่ 31 มีนาคม 2563 ตั้งแต่ วันที่ 1 เมษายน 2562 ถึงวันที่ 31 มีนาคม 2563 ที่ผ่านมาการตรวจสอบบัญชีจากผู้สอบบัญชี แล้วซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

สหกรณ์มีทุนดำเนินงานทั้งสิ้น 100,587,327.27 บาท ผลการดำเนินงานมีรายได้รวมทั้งสิ้น 34,564,481.98 บาท มีค่าใช้จ่ายรวมทั้งสิ้น 36,801,500.00 บาท ผลการดำเนินงานมีขาดทุนสุทธิ 2,237,070.94 บาท การดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ธุรกิจรวบรวมผลผลิตพืชผักปลอดสาร 7,821,776.80 บาท ประกอบด้วย ข้าวโพด 787,003.00 บาท พืชผักสมุนไพร 1,486,940.80 บาท สับประรด 5,547,833.00 บาท มีผลขาดทุน จำนวน 17,523.82 บาท

ตลาดของสินค้าเกษตรปลอดภัยโดยตลาดนำการผลิต

เมื่อผู้บริโภคหันมาใส่ใจสุขภาพมากขึ้น พืชผักที่เป็นสินค้าเกษตรปลอดภัยจึงเป็นที่นิยมของผู้บริโภคมากขึ้น ทั้งร้านค้าชุมชน วิสาหกิจชุมชน ร้านค้าสหกรณ์ ห้างสรรพสินค้า สถานพยาบาลที่ต้องจัดทำอาหารเลี้ยงคนไข้ แต่เกษตรกรผู้ผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย หรือปลอดภัยมีมืออยู่ไม่มากนัก ดังนั้น หากเกษตรกรรายใด หรือวิสาหกิจชุมชน หรือสหกรณ์ที่มีการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยจะมียอดขายดีหรือเป็นประจำ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้เกิดตลาดสินค้าเกษตรปลอดภัยโดยตลาดนำการผลิต กล่าวคือ ร้านค้า ห้างสรรพสินค้า สถานพยาบาล มีความต้องการพืชผักที่ปลอดสารเคมีมากขึ้น จึงทำแผนการรับซื้อผัก จากแผนการรับซื้อสินค้าเกษตรปลอดภัยดังกล่าว สหกรณ์จึงทำสัญญาหรือบันทึกข้อตกลงระหว่างสหกรณ์กับลูกค้า ถึงช่วงเวลารับซื้อผักปลอดสารเคมี โดยมีการกำหนด ชนิดของสินค้าที่ต้องการ ขนาด ราคา และเมื่อครบกำหนดการส่งสินค้าให้ผู้รับซื้อสหกรณ์ไปรวบรวมพืชผักดังกล่าวตามสัญญาหรือบันทึกข้อตกลงตามกำหนดส่งให้กับลูกค้า

การจัดสรรการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยให้กับสมาชิก

เมื่อสหกรณ์ได้ทำสัญญาหรือบันทึกข้อตกลง ระหว่างสหกรณ์กับลูกค้าที่ต้องการ สหกรณ์จะดำเนินการเชิญสมาชิกของสหกรณ์มาร่วมประชุมและให้สมาชิกสหกรณ์ที่ต้องการปลูกพืชผัก ปลอดภัยหรือทำเกษตรปลอดภัยลงชื่อไว้กับสหกรณ์ สหกรณ์จะดำเนินการจัดสรรพืชผักปลอดสารเคมี ให้กับสมาชิกไปปลูกโดยจะมีการจัดอบรมให้กับสมาชิกที่จะปลูกพืชผักก่อน ถึงเรื่องต่าง ๆ ที่สมาชิก สหกรณ์ต้องปฏิบัติ

1. การคัดเลือกพื้นที่ที่เหมาะสม
2. พันธุ์พืชผัก เลือกใช้พันธุ์พืชผักที่ต้านทานและปลอดภัยจากเชื้อโรค เนื่องจาก พันธุ์พืชผักแต่ละพันธุ์มีลักษณะที่แตกต่างกัน ดังนั้น สหกรณ์จึงจัดหาพันธุ์พืชให้กับสมาชิก
3. การจัดการดินและปุ๋ย
4. การป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผัก
5. การใช้สารเคมี, ใช้สารจากสมุนไพร
6. การเก็บเกี่ยวพืชผัก
7. การเก็บรักษาผักสด

ขั้นตอนการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยของสมาชิกสหกรณ์

เมื่อสมาชิกได้รับการจัดสรร และได้ผ่านการอบรมการปลูกพืชผักปลอดภัยชนิดใดแล้ว สมาชิกจะดำเนินการในขั้นตอน ดังนี้

1. การคัดเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสม สมาชิกของสหกรณ์ที่ได้รับการจัดสรรให้ปลูกพืชผัก จะคัดเลือกพื้นที่ปลูกที่เหมาะสมกับพืชที่ตนเองได้รับการจัดสรรให้ปลูก
2. พันธุ์พืช สหกรณ์ดำเนินการจัดหาเมล็ดพันธุ์พืชต่าง ๆ ให้สมาชิกปลูกในรูปแบบของการจำหน่ายให้กับสมาชิก เป็นทั้งเงินสดและเงินเชื่อ โดยสหกรณ์จะมีการบันทึกไว้ในบัญชีของสหกรณ์
3. การจัดการดินและปุ๋ย สหกรณ์จะนำดินของสมาชิกที่ได้รับการจัดสรรปลูกพืชผักปลอดภัยไปให้สถานีพัฒนาที่ดินตรวจสอบสภาพของดินว่าเป็นดินชนิดใด เพิ่มปุ๋ย แร่ธาตุตัวใดบ้าง เพื่อให้เหมาะสมกับการปลูกพืชผัก เพราะดินเป็นปัจจัยสำคัญ เนื่องจากเป็นที่ยึดลำต้นและแหล่งของธาตุอาหารของพืช และดินยังก่อให้เกิดศัตรูพืชระบาดได้ การเตรียมดินปลูกพืชผักของสมาชิกจะทำการปรับระดับพื้นที่ให้ราบไม่เป็นแอ่งน้ำขัง มีการจัดทำคูระบายน้ำเล็ก ๆ ในแปลงมีการกำจัดวัชพืชที่ขึ้นอยู่เดิม จากนั้น จะทำการไถดินด้วยไถดะลึก 1 ครั้ง ตากดินทิ้งไว้ 7 วัน หลังจากนั้นจะไถพรวนอีก 1 ครั้ง ตากไว้ 7 วัน เนื้อดินจะละเอียดร่วนซุย เหมาะแก่การปลูกพืชผัก นอกจากนี้ดินอ่อนวัชพืชจะถูกไถกลบทำลายไป ลดปัญหาวัชพืชได้ จากนั้นปรับสภาพด้วยปูนขาว ปูนมาร์ล ปูนโดโลไมท์ เพื่อให้สภาพดินเป็นกลาง และก่อนปลูกควรใช้ปุ๋ยหมักผสมดินในแปลงปลูก เมื่อปลูกเสร็จใช้ฟางข้าวคลุมแปลงปลูก ส่วนการดูแลรักษาให้ใช้น้ำหมักชีวภาพจากการหมักที่ใช้เชื้อ พด.2 ในอัตรา 2 – 3 ช้อนต่อน้ำ 10 ลิตร พ่นทุก ๆ 7 วัน

ขั้นตอนการรวบรวมผลิตผลสินค้าเกษตรปลอดภัย

เมื่อสมาชิกของสหกรณ์มีผลิตผลที่ครบกำหนดเก็บเกี่ยวส่งให้สหกรณ์ได้แล้ว สหกรณ์จะทำการแจ้งให้สหกรณ์ทราบ สหกรณ์ทำหน้าที่ของสหกรณ์ที่รับผิดชอบจะไปที่แปลงพืชผักของสมาชิก พร้อมทั้งทำการทดสอบพืชผักในแปลงมีสารเคมีหรือไม่ ผ่านมาตรฐานตามที่ตกลงกันไว้หรือไม่ หากไม่ผ่านมาตรฐาน สหกรณ์ไม่รับซื้อพืชผักจากสมาชิก แต่หากผลิตผ่านมาตรฐานปลอดภัย สหกรณ์ให้สมาชิกเก็บเกี่ยวพืชผักส่งสหกรณ์ โดยที่ไม่ต้องทำความสะอาด ไม่ต้องคัดขนาดของผลิตผลเพราะการซื้อผลิตผลของสหกรณ์จะซื้อในราคารวมราคาเดียวและสหกรณ์จะดำเนินการทดสอบคุณภาพของพืชผลิตผลอีกครั้งหากผ่านเกณฑ์ โดยสหกรณ์จะนำผลิตผลที่รับซื้อจากสมาชิกของสหกรณ์แล้วนั้น สหกรณ์ทำความสะอาดและคัดแยกขนาดของผลิตผลเองและชั่งน้ำหนักบรรจุใส่ถุง ๆ ละ 5-10 กิโลกรัม ส่วนผักที่ตกเกรดหรือมีขนาดไม่ถึงเกณฑ์ สหกรณ์จะทำการคัดแยกออกไว้ต่างหาก

ขั้นตอนการเก็บรักษาสินค้าเกษตรปลอดภัย

เมื่อสหกรณ์ทำความสะอาดพืชผักปลอดภัยเรียบร้อยแล้ว และนำบรรจุถุง ใส่ถุงเรียบร้อยแล้ว จะนำผลิตผลพืชผักเหล่านั้น ไว้ในห้องเย็นเพื่อรอการส่งไปยังลูกค้าที่ได้ทำสัญญา หรือบันทึกข้อตกลงในการซื้อผลิตผลพืชผักปลอดภัยและมีพืชผัก ผลิตผลที่ต่ำกว่าเกณฑ์นำไปใส่ถุงเก็บไว้ในห้องเย็นเช่นกัน เพื่อนำออกสู่ตลาด

ขั้นตอนการนำผลผลิตสู่ตลาด

สหกรณ์เมื่อรับซื้อจากสมาชิกสหกรณ์แล้ว จึงนำผลผลิตที่ได้ตามเกณฑ์จะถูกจัดส่งให้กับคู่สัญญาเพื่อที่ทำงานที่ข้อตกลงกันได้ ตามชนิดของผลผลิตและราคาตามที่กำหนดก่อนที่จะผลิต โดยนำผลผลิตบรรทุกรถยนต์ห้องเย็นอุณหภูมิที่ 2 องศาเซลเซียส ส่วนพืชผลปลอดสารที่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่กำหนด สหกรณ์จะนำไปจำหน่ายตามตลาดเกษตรกร ในตลาดโรงพยาบาลอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดอุทัยธานี และหน้าสำนักงานสหกรณ์จังหวัด

การบริหารจัดการการควบคุมภายในด้านการบัญชี จากการศึกษาปรากฏว่า ขั้นตอนในการจัดทำบัญชีของสหกรณ์ มีดังต่อไปนี้

เมื่อสมาชิกเก็บเกี่ยวผลผลิต พืชผักปลอดสารพิษมาส่งให้กับสหกรณ์ พืชผักซึ่งกิโล โดยที่พืชผักนั้น สมาชิกไม่ต้องทำความสะอาด สหกรณ์จะดำเนินการทำความสะอาดเองภายหลัง เมื่อนำพืชผักปลอดสารซึ่งน้ำหนักเสร็จเรียบร้อยแล้ว เจ้าหน้าที่จะออกไปชั่งน้ำหนักให้กับสมาชิก พร้อมกับราคาที่ตกลงไว้ ตามบันทึกข้อตกลงในการผลิตพืชผลปลอดสารส่งให้กับสหกรณ์ สมาชิกจะนำไปชั่งน้ำหนักไปรับเงินกับเจ้าหน้าที่การเงิน เจ้าหน้าที่การเงินทำการสอบทานตัวเลข การคำนวณตัวเลขกับราคาอีกครั้งหนึ่ง หากยอดเงินถูกต้อง เจ้าหน้าที่การเงินจะจัดทำใบเบิกเงินให้สมาชิกผู้นำพืชผักปลอดสารลงลายมือชื่อรับเงินและจ่ายเงินให้กับสมาชิก จากนั้น เจ้าหน้าที่การเงินจะทำการรวบรวมใบเบิกเงินค่าผักปลอดสารของสมาชิกได้ เมื่อครบถ้วนแล้ว จึงนำไปเบิกเงินที่จ่ายเงินค่าพืชผักปลอดสารให้กับสมาชิกทั้งหมด นำยอดเงินตามใบเบิกเงินแต่ละใบรวมกัน และจัดทำใบสำคัญจ่ายด้วยยอดทั้งหมดส่งให้กับเจ้าหน้าที่บัญชี

เจ้าหน้าที่บัญชีเมื่อได้รับใบสำคัญจ่ายเงินกับเจ้าหน้าที่การเงิน แล้วจะทำการสอบทานตัวเลขจากใบสำคัญจ่ายเงินอีกครั้งหนึ่ง หากมียอดตรงกัน เจ้าหน้าที่บัญชีจึงบันทึกบัญชีในสมุดเงินสด สมุดซื้อ ทะเบียนคุมสินค้า

หากสหกรณ์ยังไม่จ่ายเงินให้กับสมาชิก เจ้าหน้าที่ตลาดดำเนินการออกไปรับสินค้าตามราคาใบชั่งน้ำหนักให้สมาชิกเก็บไว้ เมื่อครบวันแล้ว เจ้าหน้าที่ตลาดนำใบชั่งน้ำหนักพร้อมกับราคาทุกใบ รวบรวมส่งให้เจ้าหน้าที่บัญชี เจ้าหน้าที่บัญชีจะทำการออกไปโอนบัญชี และทำการบันทึกบัญชีในสมุดรายวันทั่วไป สมุดซื้อสินค้า ทะเบียนคุมสินค้า บัญชีย่อยเจ้าหน้าที่การค้า

สำหรับการควบคุมภายในด้านการบัญชี นั้น คณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี งบการเงิน ตามกฎหมาย และตามระเบียบที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด โดยการจัดจ้างเจ้าหน้าที่เป็นผู้จัดทำ การบันทึกบัญชีใช้โปรแกรมของกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ทั้งระบบ การบันทึกบัญชีเรียบร้อยเป็นปัจจุบัน

การบริหารจัดการการควบคุมภายในด้านการบริหารงานของสหกรณ์

การบริหารงานของสหกรณ์ บริหารงานภายใต้กฎหมายของสหกรณ์ตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์และระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ การบริหารงานเป็นในรูปแบบของคณะกรรมการ

มีมติที่ประชุมคณะกรรมการชัดเจนเป็นไปตามกฎหมาย ระเบียบ ตามที่นายทะเบียนสหกรณ์และ ระเบียบกรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนด

การบริหารจัดการการควบคุมภายใน ในการรวบรวมผลผลิตพืชผลปลอดสาร

การจัดสรรการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เมื่อสหกรณ์ได้ทำบันทึกข้อตกลงผลิต พืชผักปลอดสารให้กับคู่สัญญาเรียบร้อยแล้ว สหกรณ์ทำหนังสือเชิญคณะกรรมการดำเนินการของ สหกรณ์ประชุม โดยมีมติให้เกษตรกรที่มาสมัครเข้าร่วมโครงการเป็นผู้ผลิต และจัดสรรให้สมาชิกแต่ละ รายไปทำการปลูกพืชผักต่าง ๆ ตามความถนัดของสมาชิก ช่วงการปลูกพืชผักต่าง ๆ จะมีเจ้าหน้าที่ของ ราชการ และเจ้าหน้าที่ของทางราชการที่สหกรณ์ให้ช่วยให้คำปรึกษาแนะนำการปลูกพืชผักปลอดสาร เกี่ยวกับดิน การปลูก การให้สารเคมีต่าง ๆ จนกระทั่งถึงขั้นตอนการเก็บเกี่ยว โดยก่อนที่จะทำการผลิต พืชผักปลอดสาร สหกรณ์จะตกลงราคารับซื้อกับสมาชิกไว้เรียบร้อยแล้ว

การรวบรวมผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย เมื่อพืชผักของสมาชิกที่สหกรณ์จัดสรร ให้มาผลิต สามารถเก็บเกี่ยวผลผลิตได้แล้ว จะมีทีมงานเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์และเจ้าหน้าที่ของทาง ราชการมาตรวจหาสารพิษตกค้างในพืชผลที่ผลิตยังมีอยู่หรือไม่ หากยังมีอยู่ต้องรอเวลาจนกว่าสารพิษที่ ตกค้างอยู่ในพืชผักหมดไป ถึงจะทำการเก็บเกี่ยว หากแปลงพืชผักของสมาชิกรายที่ไม่มีสารพิษตกค้าง เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์จะให้สมาชิกทำการเก็บเกี่ยวพืชผักปลอดสารส่งให้กับสหกรณ์ โดยที่ไม่ต้องทำ ความสะอาด ไม่คัดเกรดของพืชผักปลอดสาร นำไปชั่งน้ำหนักที่สหกรณ์ และรับซื้อตามราคาที่ตกลงไว้กับ เกษตรกร ตามที่ตกลงไว้ก่อนที่จะผลิต โดยเขียนเอกสารการรับพืชผักจากสมาชิก โดยซื้อเป็นเงินสดกับ สมาชิก หรือซื้อเป็นเงินเชื่อ สหกรณ์ก็จะนำไปบันทึกบัญชี

การเก็บรักษาผลผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัย หรือปลอดสารพิษ เมื่อสมาชิกของ สหกรณ์นำพืชผลปลอดสารที่เก็บเกี่ยวมาส่งให้กับสหกรณ์ สหกรณ์จะนำไปชั่งน้ำหนัก เมื่อชั่งน้ำหนัก เรียบร้อยแล้ว จะนำพืชผักเหล่านั้นไปคัดเกรด ให้ตรงตามมาตรฐานที่ลูกค้าสั่งไว้ หากพืชผลนั้นตกเกรด หรือคุณภาพต่ำกว่าเกณฑ์จะแยกออกใส่ถุงไว้ต่างหาก ส่วนพืชผักที่ได้ตามมาตรฐาน เจ้าหน้าที่ ผู้รับผิดชอบจะทำการใส่ถุง ชั่งน้ำหนักถุงละ 3 – 5 กิโลกรัม เมื่อนำพืชผักที่มีอยู่ทั้งหมดชั่งน้ำหนัก เรียบร้อยแล้ว จึงนำผักที่ลูกค้าสั่งกับผักที่ต่ำกว่ามาตรฐานเก็บไว้ในห้องเย็น อุณหภูมิ 2 องศาเซลเซียส โดยแยกส่วนออกจากกัน

การจำหน่ายผลผลิตสินค้าปลอดภัย

พืชผักปลอดสารต่าง ๆ ที่สหกรณ์รวบรวมมาจากสมาชิกครบถ้วนตามกำหนดที่ลูกค้า สั่งซื้อตามบันทึกข้อตกลง สหกรณ์จะนำไปส่งตามจุดที่ลูกค้าสั่งไว้ โดยนำขึ้นรถบรรทุกที่มีห้องเย็น เมื่อได้รับของครบแล้ว สหกรณ์จะออกไปรับสินค้าให้กับลูกค้า และลูกค้าจะทำการโอนเงินมาให้กับ สหกรณ์ต่อไป ส่วนผักที่ตกเกรดส่งลูกค้าไม่ได้ สหกรณ์จะนำออกจำหน่ายตามตลาดทั่วไป ตลาด เกษตรกร หน้าอาคารสำนักงานสหกรณ์จังหวัด ตลาดกลุ่มผู้ผลิตพืชผักปลอดสารในจังหวัดอุทัยธานี

ขั้นตอนแต่ละขั้นตอน จะมีคณะกรรมการที่ได้รับการมอบหมายจากที่ประชุมเป็น ผู้ดูแลอย่างใกล้ชิด ตั้งแต่เรื่องการบันทึกข้อตกลงการผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยพืชผักปลอดสาร การเข้าร่วม

โครงการผลิตของสมาชิก การจัดหาพันธุ์ ปุ๋ย การให้ความรู้ทางวิชาการแก่สมาชิก จนกระทั่งถึงการเก็บเกี่ยว รวมถึงการเก็บรักษาพืชผล การจัดจำหน่ายมีการบริหารการควบคุมภายในทั้งด้านการบริหารจัดการด้านการบริหารการผลิต ด้านการบัญชี เพื่อให้สหกรณ์มีการช่วยเหลือสมาชิก ในการมีอาชีพเสริม เพื่อสร้างรายได้ สหกรณ์ควรขยายโอกาสให้สมาชิกเข้าร่วมโครงการปลูกผักปลอดสารมากขึ้นจากเดิม เพราะในปัจจุบันสมาชิกที่เข้าร่วมโครงการกับสมาชิกยังไม่มากนัก ประกอบกับผู้บริโภคมีความต้องการผักปลอดสารอีกมาก เพราะสหกรณ์มีศักยภาพในการหาตลาด หากสหกรณ์มีการขยายตลาดเพิ่มขึ้นจะมีการบริหารจัดการ วางแผนให้สมาชิกแต่ละราย ผลิตพืชผักปลอดสาร จะส่งผลให้สมาชิกมีรายได้ กินอยู่ดี มีสุข มีความเข้มแข็งในครอบครัว มีเงินชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ทำให้สหกรณ์มีความเข้มแข็งมากขึ้น เพราะรอบปีบัญชีสิ้นสุดวันที่ 31 ธันวาคม 2563 สหกรณ์มีผลการดำเนินงานขาดทุน

การวางระบบบริหารจัดการกระบือเพื่อจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกระบือ นิภา แจงทองค์

ประเทศไทยเป็นประเทศเกษตรกรรมภูมิอากาศเหมาะสมกับการเลี้ยงกระบือและหลายจังหวัดที่มีการเลี้ยงกระบือ สำหรับกระบือนั้น เลี้ยงง่าย ลงทุนไม่สูงนัก ขายได้ราคาสูง การเลี้ยงไม่ต้องพึ่งพาเทคโนโลยี ทนทานต่อสภาพแวดล้อม อาหารสำหรับกระบือก็หาง่ายราคาถูก แต่การเลี้ยงกระบือต้องมีการคัดเลือกสายพันธุ์การจัดการเลี้ยงดู การป้องกันโรคด้วย

สหกรณ์การเกษตรศุนิมิตหนองยายดา จำกัด เป็นสหกรณ์ประเภทเกษตร มีขนาดใหญ่มาก สถานการณ์ของสหกรณ์ ในปัจจุบันส่วนใหญ่เก็บหนี้จากสมาชิกที่กู้เงินสหกรณ์ไปไม่ได้ ทำให้สหกรณ์เริ่มขาดสภาพคล่อง คณะกรรมการและฝ่ายจัดการร่วมกันคิดหาวิธีการเพื่อจะช่วยเหลือสมาชิกของสหกรณ์ ให้หาเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ได้ ประกอบกับในพื้นที่ของสหกรณ์ซึ่งอยู่ในเขตอำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี มีเกษตรกรทั่วไปและสมาชิกของสหกรณ์บางส่วนเลี้ยงกระบือและมีตลาดนัดกระบือที่มีการซื้อขายใหญ่ติดระดับประเทศ สหกรณ์จึงดำเนินธุรกิจจัดหากระบือเพื่อจำหน่ายให้กับสมาชิกและจ่ายเงินกู้เป็นกระบือให้กับสมาชิก โดยจัดหากระบือเพศเมียซึ่งมีลูกติดหรือกำลังท้อง ให้สมาชิกไปเลี้ยง ระยะเวลาชำระหนี้ 3 ปี แบ่งชำระหนี้ปีละเท่าๆ กัน กระบือที่สมาชิกลงไปเลี้ยงต้องไม่มีการเปลี่ยนตัวจนกว่าจะขายได้ สำหรับบริหารธุรกิจนี้เป็นธุรกิจที่สหกรณ์เริ่มดำเนินการ เป็นปีแรกเพื่อให้สหกรณ์มีรายได้จากการจำหน่ายกระบือและเพื่อช่วยเหลือสมาชิกให้มีเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์ในการซื้อกระบือ กล่าวคือเมื่อซื้อแล้วนำมารวมอยู่ในคอกเดียวกัน อาจทำให้สับสนในตัวกระบือเป็นส่วนตัว ราคาเท่าใด การตีราคาซื้อ - ขายกระบือ ระบบการบริหารและควบคุมภายในที่ดีมีระบบบัญชีที่โปร่งใส ผู้ศึกษาจึงมีแนวคิดจัดทำระบบการบริหารและการควบคุมภายในที่ดีและการจัดทำบัญชีที่ถูกต้อง เพื่อให้สหกรณ์มีแนวทางในการปฏิบัติงานของสหกรณ์อย่างชัดเจน ป้องกันการเกิดความเสียหายต่อสหกรณ์ที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

ขั้นตอนวิธีในการวิเคราะห์ ศึกษาจากสหกรณ์ในพื้นที่ สตท.1 จังหวัดอุทัยธานี เป็นสหกรณ์ที่เริ่มธุรกิจใหม่ โดยศึกษาจากข้อมูลด้านธุรกรรมของสหกรณ์ ศึกษาจากเอกสารหลักฐานจากการสังเกตการณ์ปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ และข้อมูลทางวิชาการ

สำหรับการศึกษานี้มีเนื้อหาโดยสรุปได้ ดังนี้

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกระบือหรือควาย “กระบือ” หรือ “ควาย” เป็นสัตว์ขนาดใหญ่ชนิดหนึ่งที่มีความผูกพันกับมนุษย์มาแต่สมัยดึกดำบรรพ์ จากหลักฐานภาพเขียนก่อนยุคประวัติศาสตร์ของมนุษย์โบราณ ปรากฏภาพควาย ปลา และสัตว์ป่าบางชนิด เขียนอยู่ตามถ้ำต่าง ๆ โดยทั่วไปแสดงให้เห็นว่าควายเป็นสัตว์ที่มีความสำคัญในชีวิตประจำวันของมนุษย์ มาแต่ยุคก่อนประวัติศาสตร์ ในประเทศไทยเชื่อว่า “ควาย” มีบทบาทสำคัญ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของคนไทย ใช้เป็นแรงงานเพื่อการเกษตร การขนส่งและการคมนาคม แม้แต่ในการสงครามยังใช้ควายเป็นพาหนะในการต่อสู้ข้าศึก เช่น การต่อสู้ของชาวบ้านบางระจันเดิมควายเป็นสัตว์ป่า เหมือนสัตว์ป่าทั่วไปแต่โดยสัญชาตญาณเป็นสัตว์ที่สามารถฝึกฝนทำให้เชื่องได้มนุษย์จึงนำมาเลี้ยง ฝึกฝนจนเชื่องและนำมาใช้แรงงาน จึงเป็นจุดเริ่มต้นของความรักความผูกพันระหว่างมนุษย์กับควายสืบต่อมาจนถึงปัจจุบันคนไทยใช้แรงงานจากควาย มาแต่ยุคสร้างอาณาจักรเพราะพื้นที่ในการตั้งอาณาจักรอยู่ในเขตรากลุ่ม อาชีพที่เหมาะสม คือการเกษตร ตั้งแต่สมัยสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา และรัตนโกสินทร์ จึงพูดได้ว่า “ควายเป็นชีวิตของคนไทย” โลกเจริญก้าวหน้า มีวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่

ๆ สังคมเปลี่ยนแปลง รวมทั้งสังคมเกษตรในประเทศไทยจากที่เคยใช้ควายไถนา คราดนา ลากเกวียน นวดข้าว เปลี่ยนเป็น เครื่องจักร เครื่องนวดข้าว บทบาทของควายภาคเกษตรหมดลงโดยสิ้นเชิงควายมีการเรียกแตกต่างกันไปแต่ละชาติแต่ละภาษา เช่น ภาษาจีนเรียกว่า “สู่ยหนิว” (Sui Nui) ภาษาฟิลิปปินส์ เรียกว่า “คาราบาว” (Carabao) และภาษาไทยเรียกว่า “ควาย” (Khway) ภาษามาเลย์เรียกว่า “เกรเบา” (Krabao) เป็นต้น พันธุ์ควายในโลกมี 2 ชนิด คือควายป่า และควายบ้าน ซึ่งสามารถแบ่งควายบ้านออกไปได้อีก 2 ประเภทดังนี้คือ 1. ควายปลัก (Swamp Buffalo) 2. ควายน้ำหรือควายแม่น้ำ (River Buffalo) ประเทศต่าง ๆ ในแถบเอเชีย ได้แก่ ไทย ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย พม่า เวียดนาม กัมพูชา ลาว มีควายปลักเป็นจำนวนมาก ใช้สำหรับทำงานในท้องนาเพื่อปลูกข้าว และลากเข็น เมื่อกระบือใช้งานไม่ไหวแล้ว ก็จะส่งเข้าโรงฆ่าเพื่อใช้เนื้อเป็นอาหาร

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับสหกรณ์

ความหมายคำว่า “สหกรณ์” (Cooperatives) คือ องค์การของบรรดาบุคคล ซึ่งรวมกลุ่มกันโดยสมัครใจในการดำเนินวิสาหกิจที่พวกเขาเป็นเจ้าของร่วมกันและควบคุมตามหลักประชาธิปไตย เพื่อสนองความต้องการ (อันจำเป็น) และความหวังร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม “สหกรณ์” เป็นคำที่พระราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้ทรงบัญญัติขึ้นเพื่อใช้แทนคำว่า Cooperative ในภาษาอังกฤษ คำว่าสหกรณ์เป็นคำที่มาจากภาษาสันสกฤต 2 คำ รวมกัน คือ คำว่า “สห” ที่แปลว่า “ร่วมกัน” คำหนึ่ง และคำว่า “กรณ์” ที่แปลว่า “การกระทำ” อีกคำหนึ่ง เมื่อนำมารวมกันแล้วหมายถึง “การกระทำร่วมกัน” หรือ “การร่วมมือกัน” การจัดตั้งสหกรณ์ในประเทศไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การตั้งขึ้นและดำรงอยู่ด้วยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายตลอดมา เริ่มตั้งแต่พระราชบัญญัติสมาคมสหกรณ์ พ.ศ. 2549 เปลี่ยนมาเป็นพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2471 (แก้ไขเพิ่มเติมในปี พ.ศ. 2474) ต่อมาได้เปลี่ยนเป็นพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2511 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2524) และถูกยกเลิกไป ปัจจุบันกฎหมายสหกรณ์ที่ถือใช้คือ พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2553 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562

พระราชบัญญัติฉบับนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกสาขาอาชีพที่ประสงค์จะรวมตัวกันเพื่อวัตถุประสงค์ส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม โดยช่วยเหลือซึ่งกันและกัน จัดทะเบียนสหกรณ์ เป็นนิติบุคคลได้ และต้องเป็นไปตามประเภทที่กำหนดโดยกฎกระทรวงซึ่งขณะนี้ มี 8 ประเภท คือ สหกรณ์การเกษตร สหกรณ์ประมง สหกรณ์นิคม สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์ร้านค้า สหกรณ์บริการ สหกรณ์เครดิตยูเนียน สหกรณ์อื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

ระบบบัญชีสหกรณ์การเกษตร ในการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตรมีทั้งกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการรับเงิน การจ่ายเงิน ตลอดจนกิจกรรมการซื้อและการขาย จึงจำเป็นต้องมีการจัดบันทึกรายการที่เกิดขึ้นนั้นไว้เป็นหลักฐาน โดยการจัดทำบัญชีเพื่อจัดหมวดหมู่ แยกประเภทรายการ สรุปผลในรูปรายงานทางการเงิน เพื่อประโยชน์ในการควบคุมการดำเนินงานของสหกรณ์ให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยรายการทางบัญชีดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 หมวด ได้แก่ สินทรัพย์ หนี้สิน ส่วนของเจ้าของ รายได้ ค่าใช้จ่าย ประเภทหรือหมวดหมู่ของรายการเงินทั้ง 5 หมวด จะมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันเสมอกล่าวคือ สินทรัพย์ที่ใช้ในการดำเนินงานของสหกรณ์จะประกอบด้วย ทุนของสหกรณ์ส่วนหนึ่งกับส่วนที่เกิดจากการก่อหนี้สินอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเท่ากับว่า

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน}$$

และโดยที่ทุนของสหกรณ์จะเพิ่มขึ้นหรือลดลงเพราะผลจากการดำเนินงานของสหกรณ์ ซึ่งผลการดำเนินงานก็คือ กำไรหรือขาดทุนสุทธิ โดยมีที่มาจากรายได้หักด้วยค่าใช้จ่าย ดังนั้น จึงสรุปความสัมพันธ์ของประเภทหรือหมวดหมู่ของรายการเงินทั้ง 5 หมวด ดังนี้

$$\text{สินทรัพย์} = \text{หนี้สิน} + \text{ทุน} + (\text{รายได้} - \text{ค่าใช้จ่าย})$$

ประเภทของรายการเงินข้างต้นจะบันทึกลงในสมุดบัญชีอย่างไรนั้น จะต้องเข้าใจว่าเมื่อเกิดรายการเงินใดๆ ขึ้นจะมีผลทำให้บัญชีที่เกี่ยวข้องกับรายการเงินนั้น ๆ เพิ่มขึ้นหรือลดลง ดังนั้น ก่อนที่จะบันทึกบัญชีต้องแปลความหมายของรายการเงินนั้นก่อนว่า เมื่อเกิดรายการเงินนั้นๆ ขึ้น แล้วมีผลทำให้สินทรัพย์ หนี้สิน ทุน รายได้ ค่าใช้จ่าย เพิ่มขึ้นหรือลดลงเป็นจำนวนเงินเท่าใด

การบันทึกรายการเงินตามหลักบัญชีคู่ ให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด เมื่อมีเหตุต้องบันทึกรายการในบัญชีเกี่ยวกับกระแสเงินสดของสหกรณ์ให้บันทึกการในวันที่เกิดเหตุขึ้น สำหรับเหตุอื่นที่ไม่เกี่ยวกับกระแสเงินสด ให้บันทึกการในสมุดบัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่มีเหตุอันจะต้องบันทึกการนั้น การลงรายการบัญชีต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่สมบูรณ์โดยครบถ้วนโดยต้องบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่ คือ “ทุกๆ เดบิต ต้องเครดิตด้วยจำนวนเงินที่เท่ากัน หรือทุกๆ เครดิต ต้องเดบิตด้วยจำนวนเงินที่เท่าๆ กัน” การบันทึกบัญชีตามหลักบัญชีคู่ มีขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์รายการ เมื่อเกิดรายการเงินขึ้นทุกรายการ ให้พิจารณาว่ารายการเงินแต่ละรายการนั้นทำให้บัญชีในหมวดบัญชีประเภทใดใน 5 หมวด เพิ่มขึ้น หรือ ลดลง ผลของการวิเคราะห์รายการจะต้องทราบว่ารายการเงินที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อหมวดบัญชีหมวดใด หมวดหนึ่ง หรือหลายหมวดเพื่อนำผลการวิเคราะห์นี้ไปบันทึกบัญชีทางด้าน เดบิต หรือ เครดิต แล้วแต่กรณี

2. บันทึกการตามหลักบัญชีคู่ เมื่อทราบผลการวิเคราะห์รายการเงินแล้วว่ามีผลกระทบต่อบัญชีใดใน 5 หมวด จะต้องนำมาบันทึกการโดย เดบิต หรือ เครดิตบัญชีที่ได้วิเคราะห์เอาไว้แล้วซึ่งจะเป็นที่บัญชีก็ตาม แต่ผลรวมของทั้งด้าน เดบิต กับ เครดิต ต้องเท่ากันตามหลักบัญชีคู่

3. รายการเงินที่เกิดขึ้น อาจมีผลให้บัญชีในหมวดเดียวกันเพิ่ม และลด หรืออาจมีผลให้เพิ่มหมวดหนึ่งและลดอีกหมวดหนึ่ง หรือหลายๆ หมวดก็ได้

ลักษณะการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์การเกษตร มีการดำเนินธุรกิจซึ่งจำแนกได้ 5 ประเภท คือ ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต ธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า ธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรและการผลิตสินค้า เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่การเพาะปลูกของสมาชิก

กฎหมาย ระเบียบ คำแนะนำนายทะเบียนสหกรณ์มาตรฐานการบัญชีที่เกี่ยวข้อง

พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3 (มาตรา 16 (2) กำหนดให้ยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัตินี้ มาตรา 65 กำหนดให้สหกรณ์จัดให้มีการทำบัญชีตามแบบและรายการที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริง และเก็บรักษาบัญชีและเอกสารประกอบการลงบัญชีไว้ที่สำนักงานสหกรณ์ภายในระยะเวลาที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด และมาตรา 66 กำหนดให้สหกรณ์จัดทำงบการเงินประจำปีทุกรอบปีทางบัญชี

สหกรณ์ งบการเงินนั้นต้องเป็นไปตามแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนด งบการเงินประจำปีนั้นต้องทำให้แล้วเสร็จและให้ผู้สอบบัญชีตรวจสอบแล้วนำเสนอเพื่ออนุมัติในที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ภายในหนึ่งร้อยห้าสิบวันนับแต่วันสิ้นปีทางบัญชีนั้น

คำสั่งนายทะเบียนสหกรณ์ที่ 3/2562 ลงวันที่ 15 กรกฎาคม 2562 เรื่อง มอบอำนาจหน้าที่ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ ข้อ 2 (1) (1.1) กำหนดให้พนักงานเจ้าหน้าที่ที่แต่งตั้งจากอธิบดีกรมตรวจบัญชีสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่ ปฏิบัติการแทนนายทะเบียนสหกรณ์ในการกำหนดระบบบัญชี มาตรฐานการสอบบัญชี ตลอดจนสมุดและแบบรายงานต่าง ๆ ที่สหกรณ์และกลุ่มเกษตรกรต้องยื่นต่อนายทะเบียนสหกรณ์ รวมทั้งแบบการทำบัญชีและแบบพิมพ์อื่น ๆ ที่ต้องใช้ในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 มาตรา 16 (2) มาตรา 65 มาตรา 66 มาตรา 105 และพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2547 มาตรา 24 มาตรา 25

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วยการบัญชีของสหกรณ์ พ.ศ. 2563 ข้อ 6 ให้คณะกรรมการดำเนินการสหกรณ์มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำบัญชี และงบการเงินตามแบบและรายการที่กรมตรวจบัญชีสหกรณ์กำหนดให้ถูกต้องตามความเป็นจริงภายใต้การดำเนินงานต่อเนื่องของสหกรณ์และปิดบัญชีโดยสรุปจากรายการบัญชีต่างๆ ที่บันทึกไว้เพื่อแสดงฐานะการเงินผลการดำเนินงานและกระแสเงินสดสำหรับรอบระยะเวลาบัญชีของสหกรณ์ให้แล้วเสร็จโดยเร็ว ข้อ 7 ให้สหกรณ์บันทึกบัญชีตามเกณฑ์คงค้างและนโยบายการบัญชีที่สำคัญที่สหกรณ์กำหนดภายใต้ระเบียบนี้ ซึ่งเกณฑ์คงค้าง หมายถึง เกณฑ์การบันทึกรายได้หรือค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในงวดบัญชีใดก็ให้บันทึกเป็นรายได้หรือค่าใช้จ่ายในงวดบัญชีที่เกิดรายการนั้นตามสิทธิเรียกร้องหรือเกิดภาระที่ต้องจ่ายเงิน การบันทึกรายการบัญชีในสมุดบัญชีของสหกรณ์ต้องมีเอกสารประกอบการลงบัญชีที่ถูกต้องสมบูรณ์และครบถ้วน และข้อ 12 ให้สหกรณ์บันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับเงินสดในวันที่เกิดรายการนั้น สำหรับรายการอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับเงินสดให้บันทึกรายการบัญชีภายในสามวันนับแต่วันที่เกิดรายการ ทั้งนี้ เงินสดให้หมายรวมถึง ธนบัตรและเหรียญกษาปณ์ที่สหกรณ์มีอยู่รวมทั้งเช็คที่ยังไม่ได้นำฝาก เช็คเดินทาง ดราฟต์ของธนาคาร และธนาณัติ โดยไม่รวมดวงตราไปรษณียากร อากาศสดมภ์ เช็คลงวันที่ล่วงหน้า ใบยืมและเอกสารทางการเงิน เช่น ตัวเงิน พันธบัตรรัฐบาล ใบหุ้น กู้ ใบหุ้นทุน เป็นต้น

ระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ว่าด้วย การตัดสินค้าขาดบัญชีของสหกรณ์และกลุ่มเกษตรกร พ.ศ. 2546 กำหนดหลักเกณฑ์และวิธีปฏิบัติทางบัญชีที่เกี่ยวข้อง เป็น สินค้าขาดบัญชี

มาตรฐานการบัญชีของสภาวิชาชีพบัญชี ในพระบรมราชูปถัมภ์ ที่เกี่ยวข้องกับการทำงาน ประกอบด้วย มาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 2 (ปรับปรุง 2562) เรื่องสินค้าคงเหลือ และมาตรฐานการบัญชี ฉบับที่ 101 เรื่อง หนี้สงสัยจะสูญและหนี้สูญ

การควบคุมภายใน การประกอบธุรกิจไม่ว่าจะเป็นองค์กรประเภทใด หรือขนาดใดก็ตาม เจ้าของหรือผู้บริหารองค์กรย่อมมุ่งหวังให้การดำเนินงานประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ รวมทั้งมีความเจริญก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องและมั่นคง หากแต่โอกาสที่องค์กรจะประสบกับความเสียหาย ความเสียหายจากการดำเนินงาน หรือมีการทุจริตอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา สำหรับองค์กรขนาดเล็กที่มีปริมาณธุรกิจไม่มากเจ้าของหรือผู้บริหารอาจดำเนินธุรกิจด้วยตนเอง โดยควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึงและสามารถบริหารงานให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ แต่เมื่อองค์กรมีขนาดใหญ่ขึ้นและมีปริมาณธุรกิจเพิ่มขึ้น ส่งผลให้การดำเนินธุรกิจมีความยุ่งยากซับซ้อนมากขึ้น ประกอบกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงและแข่งขันกันอย่างรุนแรง เจ้าของ หรือผู้บริหารเพียงคนเดียวไม่อาจ

ควบคุมดูแลได้อย่างทั่วถึง และไม่สามารถบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงใช้ระบบการควบคุมภายในเป็นเครื่องมือควบคุมการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ช่วยป้องกันและรักษาทรัพย์สินขององค์กร และช่วยให้การปฏิบัติงานในขั้นตอนต่างๆ เป็นไปอย่างถูกต้อง เหมาะสม รวมทั้งป้องปราม หลีกเลี่ยง หรือลดความเสี่ยงให้เหลือน้อยที่สุด ระบบการควบคุมภายในมีความจำเป็นและเกี่ยวข้องกับความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์กรอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการควบคุมภายใน มี 3 ประการ คือ ประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการปฏิบัติงาน (Effectiveness and Efficiency of operations) , ความเชื่อถือได้ของรายงานทางการเงิน (Reliability of financial reporting) และ การปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบ (Compliance with applicable laws and regulations)

แนวคิดการควบคุมภายในของ COSO มี 5 ประการ ได้แก่ สภาพแวดล้อมการควบคุม (Control Environment) , การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) , กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) , ข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร (Information and Communication) และการติดตามประเมินผล (Monitoring)

การประเมินความเสี่ยง (Risk Assessment) เป็นการประเมินเพื่อทราบว่า องค์กรมีความเสี่ยงอย่างไรและความเสี่ยงนั้นๆ อยู่ในกิจกรรมหรือขั้นตอนใดของงาน มีผลกระทบต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรมากน้อยเพียงใด เพื่อนำมาพิจารณากำหนดแนวทางที่จำเป็นต้องใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าความผิดพลาด เสียหายไม่เกิดขึ้น หรือหากเกิดขึ้นก็จะอยู่ในระดับที่ไม่เป็นอันตราย หรือไม่ เป็นอุปสรรคต่อความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ขององค์กร องค์กรไม่ว่าจะประกอบการในธุรกิจประเภทใด เป็นธุรกิจขนาดใดก็ตามนอกจากต้องเผชิญกับความเสี่ยงตามรูปแบบของธุรกิจแล้ว ยังต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงที่อาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลา อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงขององค์กรเอง หรือจากรัฐบาล หรืออาจเป็นความเปลี่ยนแปลงจากสภาพเศรษฐกิจ สังคม กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ของหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องได้ข้อมูลความเสี่ยงที่ถูกต้องและตรงกับสภาพที่เป็นอยู่จริงในทุกขณะ เพื่อนำมากำหนดมาตรการ หรือปรับเปลี่ยนเพื่อเสริมสร้างระบบการควบคุมภายในให้สอดคล้องและเหมาะสมกับสถานการณ์ ดังนั้น องค์กรจึงจำเป็นต้องทำการประเมินความเสี่ยงและต้องกระทำอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ โดยเฉพาะช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นทั้งจากปัจจัยภายในหรือภายนอก

ขั้นตอนในการประเมินความเสี่ยง คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ (Objectives) การระบุปัจจัยความเสี่ยง (Risk identification) การวิเคราะห์ความเสี่ยง (Risk Analysis) การจัดการความเสี่ยง (Risk Management)

กิจกรรมการควบคุม (Control Activities) เป็นนโยบาย มาตรการ และวิธีการดำเนินงานต่างๆ ที่ผู้บริหารนำมาใช้เพื่อให้เกิดความมั่นใจว่าคำสั่งต่างๆ ที่กำหนดขึ้นนั้นสามารถลด หรือควบคุมความเสี่ยง และได้รับการตอบสนองปฏิบัติตามในเวลาที่เหมาะสม กิจกรรมการควบคุมประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ที่สำคัญ คือ การกำหนดนโยบายและแผนงาน (Policies and Plans) การสอบทานโดยผู้บริหาร (Management Review) การประมวลผลข้อมูล (Information Processing) การควบคุมทางกายภาพ (Physical Control) การแบ่งแยกหน้าที่ (Segregation of Duties) ดัชนีวัดผลการดำเนินงาน (Performance Indicators) การจัดทำเอกสารหลักฐาน (Documentation)

ลักษณะของข้อมูลข่าวสารที่ดี มีความเหมาะสมกับการใช้ โดยบรรจุเนื้อหาสาระที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจ ถูกต้องสมบูรณ์ สะท้อนผลตามความเป็นจริงและมีรายละเอียดครบถ้วน เป็นปัจจุบัน โดยข้อเท็จจริงที่ใกล้เคียงวันที่ใช้ตัดสินใจมากที่สุด ทันทเวลา สามารถจัดทำได้ทันเวลาที่ต้องการใช้ข้อมูลข่าวสาร สะดวกในการเข้าถึงสำหรับผู้ที่มีหน้าที่เกี่ยวข้อง และมีระบบรักษาความปลอดภัยมิให้ผู้ที่ไม่เกี่ยวข้องเข้าถึงได้

การติดตามประเมินผล (Monitoring) การเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ที่เกิดขึ้นทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร อาจทำให้ระบบการควบคุมภายในมีประสิทธิภาพลดลง จึงต้องมีการติดตามประเมินผลเพื่อให้ผู้บริหารมีความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลว่าระบบการควบคุมภายในนั้นยังคงมีประสิทธิภาพ การติดตาม เป็นการควบคุม และกำกับดูแลของฝ่ายบริหารเพื่อติดตามตรวจสอบผลความก้าวหน้าของการดำเนินงานว่าเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่ เพียงใด และมีปัญหาอุปสรรคที่ต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไขอย่างไร การประเมินผล ระบบการควบคุมภายในที่นำไปใช้ในระยะเวลาพอสมควรแล้วควรจัดให้มีการประเมินผลว่าระบบการควบคุมภายในนั้นยังเหมาะสมที่จะใช้ต่อไปหรือไม่ โดยผู้ประเมินผลต้องไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกำหนดระบบการควบคุมภายใน เพื่อให้ความอิสระในการรายงานผลการประเมินและให้จัดทำรายงานเสนอต่อผู้บริหาร โดยชี้แจงให้ทราบถึงข้อบกพร่องที่ค้นพบ หรือสาเหตุของความแตกต่างระหว่างผลการดำเนินงานจริงกับการประมาณการ และผู้ที่ต้องรับผิดชอบ รวมทั้งเสนอให้มีการสั่งการเพื่อแก้ไขต่อไป

จากกรณีศึกษา กำหนดขั้นตอนการศึกษา การวางระบบบริหารธุรกิจจัดหาคะปือเพื่อจำหน่ายและให้เงินกู้เพื่อเลี้ยงกะปือ กรณีศึกษา : สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตหนองยายดา จำกัด จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งเป็นธุรกิจใหม่ของสหกรณ์ ผู้ศึกษาได้ดำเนินการศึกษาตามขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นตอนการจัดหาคะปือ สำหรับขั้นตอนการจัดหาคะปือ เป็นการจัดหาคะปือเพื่อจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกะปือกับสมาชิก โดยคณะกรรมการมีแนวคิดจากการที่สมาชิกของสหกรณ์มีปัญหาเกี่ยวกับการประกอบอาชีพ สมาชิกส่วนใหญ่ทำนา ในการทำงานนั้นต้องรอน้ำฝนจากธรรมชาติ เพราะเป็นพื้นที่นอกเขตชลประทาน ช่วง 2-3 ปี หลัง ในพื้นที่ประสบปัญหาภัยแล้ง การทำนาเกือบไม่ได้ ชาวเปลือก ทำให้สมาชิกมีเงินไม่เพียงพอต่อการชำระหนี้กับสหกรณ์ ประกอบกับ พื้นที่ที่สมาชิกอาศัยอยู่สามารถเลี้ยงกะปือได้ และกะปือมีราคาสูง หากสมาชิกได้เลี้ยงกะปือ จะทำให้สามารถนำเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ได้ คณะกรรมการทางสหกรณ์จึงนำเรื่องการจัดหาคะปือเพื่อจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกะปือกับสมาชิกเข้าที่ประชุม ที่ประชุมคณะกรรมการจึงมีมติให้ดำเนินการดังกล่าว โดยมีการจัดทำระเบียบว่าด้วยการส่งเสริมอาชีพเลี้ยงกะปือในสหกรณ์ โดยมีการจัดหาคะปือให้กับสมาชิกในรูปแบบของการจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกะปือ สหกรณ์ทำการปิดประกาศโครงการส่งเสริมอาชีพเลี้ยงกะปือ ให้สมาชิกทราบและให้สมาชิก แจ้งความประสงค์ต้องการเลี้ยงกะปือจำนวนเท่าไร

การจัดหาคะปือ คณะกรรมการมีมติมอบให้กรรมการจำนวน 5 คน และผู้จัดการเป็นผู้จัดหาคะปือให้กับสมาชิกในการซื้อกะปือนั้น เลือกซื้อกะปือที่เป็นเทศเมียแม่ลูกกับกะปือทองเป็นหลัก โดยซื้อตามน้ำหนักราคาในขณะนั้น ส่วนกะปือเทศผู้จะเลือกซื้อเป็นลักษณะสวยงามอายุประมาณ 3-4 เดือน

2. ขั้นตอนการจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกะปือ รวบรวมเอกสารหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชี มติที่ประชุมของคณะกรรมการ และมีขั้นตอนของการดำเนินการ จำหน่ายและให้เงินกู้ คือ

2.1 ขั้นตอนการจำหน่ายกระป๋อง เมื่อสหกรณ์จัดหากระป๋องตามที่สมาชิกต้องการเรียบร้อยแล้ว สหกรณ์ติดต่อกับสมาชิกให้สมาชิกรับกระป๋อง โดยจำหน่ายในรูปแบบเงินสด

2.2 ขั้นตอนการให้เงินกู้เป็นกระป๋อง สหกรณ์จัดหากระป๋องตามที่สมาชิกต้องการได้แล้วนั้น สหกรณ์จะติดต่อไปยังสมาชิก เมื่อสมาชิกมารับกระป๋อง สหกรณ์จะให้สมาชิกทำหนังสือกู้เงินไว้กับสหกรณ์ ระยะเวลาชำระหนี้ภายใน 12 เดือน สำหรับกระป๋องที่สหกรณ์จัดหามาจำหน่าย และให้เงินกู้เป็นกระป๋องนั้น สหกรณ์มีสวัสดิการช่วยเหลือเรื่องฉีควัคซีน ป้องกันโรคระบาดและให้คำปรึกษาในการเลี้ยง โดยที่สมาชิกที่กู้เงินซื้อกระป๋อง และนำกระป๋องไปเลี้ยงนั้น ก่อนที่จะนำเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ ไม่ให้เปลี่ยนตัวกระป๋อง สหกรณ์จะมีการมอบหมายให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบออกติดตาม ควบคุมดูแล

3. ขั้นตอนการสังเกตหรือให้ทราบกระป๋องไม่มีการเปลี่ยนตัว กรณีให้เงินกู้เป็นกระป๋อง
เมื่อสมาชิกที่รับกระป๋องไปเลี้ยงโดยการกู้เงินเพื่อเลี้ยงกระป๋องนั้นสามารถนำกระป๋องไปเลี้ยง เมื่อครบกำหนดสัญญาภายใน 12 เดือนให้นำเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ จะเป็นเงินที่ขายกระป๋องได้ หรือเงินประกอบอาชีพทางการเกษตรหรือเงินอื่นๆ ที่มีรายได้เข้ามา แต่ในช่วงที่ยังไม่มีเงินมาชำระหนี้ให้กับสหกรณ์ และเป็นช่วงที่เลี้ยงกระป๋องนั้น สหกรณ์มีข้อห้ามไว้ ห้ามขาย ห้ามเปลี่ยนตัวกระป๋อง กระป๋องแต่ละตัวสหกรณ์จะจำจากจุดสำคัญ ตามลักษณะเด่นของกระป๋องแต่ละตัว

4. ระบบการควบคุมภายในของสหกรณ์ ด้านการบริหารด้านบัญชี หมายถึง นโยบายและวิธีการปฏิบัติ (การควบคุมภายใน) ซึ่งผู้บริหารของกิจการกำหนดขึ้น เพื่อช่วยให้บรรลุวัตถุประสงค์ของผู้บริหารที่จะให้เกิดความมั่นใจเท่าที่จะสามารถทำได้ว่าการดำเนินธุรกิจเป็นไปอย่างมีระเบียบและมีประสิทธิภาพ ซึ่งรวมถึงการปฏิบัติตามนโยบายของผู้บริหารการป้องกันรักษาทรัพย์สิน การป้องกันและการตรวจพบทุจริตและข้อผิดพลาด ความถูกต้องและครบถ้วนของการบันทึกบัญชี และการจัดทำข้อมูลทางการเงินที่เชื่อถือได้อย่างทันเวลา การควบคุมภายในที่สำคัญ รายการเกิดขึ้นตามที่คณะกรรมการสหกรณ์อนุมัติ มีเอกสารหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชีถูกต้อง ครบถ้วน รายการทั้งหมดและเหตุการณ์อื่นๆ มีการบันทึกบัญชีทันที จำนวนถูกต้อง ทั้งประเภทบัญชีและงวดบัญชีที่เหมาะสม การเข้าถึงสินทรัพย์และข้อมูลเมื่อได้รับการอนุมัติ มีการเปรียบเทียบสินทรัพย์กับสินทรัพย์ที่มีอยู่จริงโดยเสนอเป็นแบบบันทึกการควบคุมภายในสหกรณ์ควรมีไปสู่การมีระบบการควบคุมภายในที่ดี

การศึกษาเรื่อง การวางระบบธุรกิจจัดหากระป๋องเพื่อจำหน่ายและให้เงินกู้เป็นกระป๋องกรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรสุกนิมิตหนองยายดา จำกัด ผลการศึกษา ดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปและโครงสร้างสหกรณ์ สหกรณ์การเกษตรสุกนิมิตหนองยายดา จำกัด เป็นสหกรณ์ประเภทการเกษตร มีที่ตั้งอยู่ที่ 120/4 หมู่ที่ 3 ตำบลหนองยายดา อำเภอทัพทัน จังหวัดอุทัยธานี ได้รับการจดทะเบียนเมื่อวันที่ 23 กรกฎาคม 2545 เลขทะเบียนสหกรณ์เลขที่ ก.027345 ปีทางบัญชีสิ้นสุดวันที่ 30 เมษายน ของทุกปี เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่มาก ระดับความยากในการสอบบัญชีจัดอยู่ในระดับยากมากที่สุด

ข้อมูลทางการเงิน สำหรับปีสิ้นสุดวันที่ 30 เมษายน 2563 สหกรณ์มีทุนดำเนินงานทั้งสิ้นจำนวน 130,743,177.39 บาท จำนวนสมาชิก 1,357 ราย การดำเนินธุรกิจมี 5 ธุรกิจ ประกอบด้วย ธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจเงินรับฝาก ธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย ธุรกิจรวบรวมผลผลิต และธุรกิจแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยในรอบปีบัญชี 30 เมษายน 2563 มีมูลค่าธุรกิจรวมทั้งสิ้น 174,418,894.03 บาท โดยมีมูลค่าธุรกิจด้านรวบรวมผลผลิตและแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 73.95 รองลงมา เป็นธุรกิจสินเชื่อ 23,430,750.00 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 13.28 และมีธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

3,822,722.35 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 2.17 และธุรกิจเงินรับฝาก 18,706,529.07 บาท คิดเป็นร้อยละ 10.60 มูลค่าธุรกิจรวมทั้งสิ้น ผลการดำเนินงานขาดทุน 9,954,528.08 บาท

2. ขั้นตอนและวิธีการจำหน่ายกระป๋อง จากผลการศึกษาขั้นตอนและวิธีการจำหน่ายกระป๋อง สหกรณ์จัดหากระป๋องให้กับสมาชิกที่ตามที่ยื่นความประสงค์ไว้ ขั้นตอนการจำหน่ายเมื่อสมาชิกมารับกระป๋อง จะนำกระป๋องไปชั่งน้ำหนัก ราคาที่ขาย สหกรณ์จะขายตามราคาตลาดในพื้นที่ และขายตามลักษณะของกระป๋องสวยงามกว่าจะมีราคาสูงกว่าน้ำหนักที่ชั่งได้

3. ขั้นตอนการให้เงินกู้เป็นกระป๋องผลการศึกษาขั้นตอนการให้เงินกู้เป็นกระป๋อง ได้จัดหากระป๋องให้กับสมาชิกตามที่ยื่นความประสงค์ ไว้กับสหกรณ์ สหกรณ์แจ้งไปยังสมาชิกนัดวันให้มารับกระป๋องเมื่อสมาชิกมารับกระป๋องสหกรณ์จะชั่งน้ำหนักกระป๋อง ขายตามราคาตลาด เมื่อชั่งน้ำหนักและทราบราคากระป๋องแล้ว สหกรณ์ให้สมาชิกมาเขียนคำขอกู้และนำเข้าไปประชุมคณะกรรมการในวันเดียวกันเมื่อคณะกรรมการมีมติให้กู้เงิน สมาชิกทำสัญญาและรับกระป๋อง

4. การวางระบบการควบคุมภายใน ดังนี้

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านบัญชี
การจัดทำบัญชีและงบการเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ● การจัดทำบัญชีเป็นไปตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2562 มาตรา 65 มาตรา 66 และรวมถึงเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ● มีการกำหนดนโยบายการบัญชีเพื่อให้เป็นแนวทางในการจัดทำบัญชีเหมาะสมกับลักษณะการดำเนินธุรกิจ และเป็นไปตามหลักการบัญชีที่รับรองทั่วไปและระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ● มีการกำหนดผู้รับผิดชอบเก็บรักษาเอกสารทางบัญชีที่ยังไม่ได้ใช้อย่างชัดเจน ● มีการอนุมัติการเบิกใช้เอกสารทางบัญชีโดยผู้มีอำนาจ ● มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารทางบัญชีแต่ละประเภทเป็นปัจจุบัน เช่น ทะเบียนคุมใบเสร็จรับเงิน ทะเบียนคุมใบกำกับสินค้า ทะเบียนคุมสมุดคู่มือสมาชิก ทะเบียนคุมเช็ค เป็นต้น ● เอกสารทางบัญชีมีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า และใช้เอกสารนั้นโดยเรียงตามลำดับเลขที่ ● มีการอนุมัติโดยผู้มีอำนาจก่อนที่จะบันทึกรายการบัญชี เช่น <ul style="list-style-type: none"> - การอนุมัติเอกสารประกอบการบันทึกบัญชี - การอนุมัติการบันทึกบัญชีและสรุปรายการบัญชีก่อนผ่านรายการจากสมุดบัญชีขั้นต้นไปบัญชีแยกประเภททั่วไป เป็นต้น ● มีการจัดทำบัญชีเรียบร้อย เป็นปัจจุบัน มีเอกสารประกอบการบันทึกบัญชีสมบูรณ์ ถูกต้อง ครบถ้วน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านบัญชี
	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการตรวจสอบความถูกต้องในการบันทึกบัญชีและการผ่านรายการไปบัญชีแยกประเภททั่วไป บัญชีย่อยและทะเบียนต่างๆ สม่าเสมอ ● มีการเปรียบเทียบยอดรวมบัญชีย่อยให้ถูกต้องตรงกับบัญชีคุมยอด (บัญชีแยกประเภททั่วไป) อย่างสม่าเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ● มีการตรวจสอบยอดคงเหลือตามบัญชีกับเอกสารจากบุคคลภายนอก เช่น ใบแจ้งยอดเงินฝากธนาคาร/สมุดคู่บัญชีเงินฝาก หนังสือยืนยันยอด เจ้าหนี้ ทุนเรือนหุ้น ลูกหนี้ เงินรับฝาก เป็นต้น กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ● มีการจัดทำงบทดลองประจำเดือน ● มีการจัดทำงบการเงินและแสดงรายการตามรูปแบบที่นายทะเบียนสหกรณ์กำหนดโดยเปิดเผยข้อมูลอย่างเพียงพอ เข้าใจง่ายและหลีกเลี่ยงการเสนอข้อมูลที่อาจก่อให้เกิดการเข้าใจผิด

การควบคุมด้านบริหาร การควบคุมด้านบริหารจัดการของสหกรณ์ภาคการเกษตร แบ่งเป็น 4 ด้าน คือ การควบคุมด้านการจัดการ การควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล การควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย การควบคุมด้านการเงิน ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการควบคุมข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางการควบคุม ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า การจัดแบ่งส่วนงานภายในสหกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปอย่างเหมาะสม การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน รวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์ การบริหารบุคลากรของสหกรณ์เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือเป้าหมายและงบประมาณประจำปีเป็นไปอย่างชัดเจน เหมาะสมและสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบายที่กำหนด การควบคุมภายในด้านการเงินเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น การจัดแบ่งส่วนงานภายในสหกรณ์ไม่เหมาะสม การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่สหกรณ์เป็นไปอย่างไม่เหมาะสมหรือไม่ได้คำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดี การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ที่ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้าน หรือไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์ มีการดำเนินการที่นอกเหนือจากวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์ การบริหารทรัพยากรบุคคลของสหกรณ์ไม่มีประสิทธิภาพ การกำหนดนโยบาย แผนงาน หรือเป้าหมายและงบประมาณประจำปีไม่ชัดเจน ไม่เหมาะสม และไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่สหกรณ์ละเว้น หรือไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบ และนโยบายที่กำหนด เจ้าหน้าที่การเงินทำหน้าที่รับ - จ่ายและเก็บรักษาเงินและบันทึกบัญชี รับเงินแล้วไม่บันทึกบัญชี หรือ

บันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน บันทึกการรับเงินต่ำกว่าจำนวนเงินที่รับจริง เก็บรักษาเงินสดในมือเกินกว่าวงเงินที่กำหนด รายจ่ายที่ไม่เกิดขึ้นไม่ใช่รายจ่ายของสหกรณ์ จ่ายเงินโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ ไม่มีหลักฐานการจ่าย จ่ายเงินซ้ำ หรือ จ่ายเงินเกิน บันทึกการจ่ายเงินสูงกว่าจำนวนเงินที่จ่ายจริง มีการปลอมแปลงเอกสารการจ่ายเงิน การรับเช็คและจ่ายเช็คไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ บันทึกทะเบียนคุมเอกสารและทะเบียนคุมเช็คไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่เป็นปัจจุบัน ถอนเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นโดยไม่ผ่านการอนุมัติจากผู้มีอำนาจ เงินสดขาดบัญชี หรือ เงินสดเกินบัญชีโดยไม่ทราบสาเหตุ การตัดเงินสดขาดบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการจัดการ
การจัดแบ่งส่วนงานภายใน	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการจัดแบ่งส่วนงานภายในเหมาะสมกับขนาด ปริมาณ ธุรกิจและลักษณะการดำเนินธุรกิจ
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ ตามส่วนงานที่กำหนดอย่างเหมาะสม โดยคำนึงถึงการควบคุมภายในที่ดี <ul style="list-style-type: none"> - แบ่งแยกหน้าที่ผู้มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สิน ได้แก่ เจ้าหน้าที่การเงินและเจ้าหน้าที่จัดเก็บรักษาสินค้าออกจากผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชี - แบ่งแยกหน้าที่ผู้มีอำนาจอนุมัติออกจากผู้มีหน้าที่ดูแลทรัพย์สิน - แบ่งแยกหน้าที่ผู้รับผิดชอบด้านปฏิบัติการ ได้แก่ เจ้าหน้าที่สินเชื่อ เจ้าหน้าที่จัดซื้อ เจ้าหน้าที่ตลาดออกจากผู้มีหน้าที่บันทึกบัญชี - แบ่งแยกหน้าที่ภายในฝ่ายบัญชี โดยแยกผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีย่อยออกจากผู้มีหน้าที่จัดทำบัญชีคุมยอด กรณีเป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ ● มีการจัดทำคำบรรยายหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ตำแหน่งต่างๆ มีลายลักษณ์อักษร
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์อย่างชัดเจน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการปฏิบัติให้ครอบคลุมการดำเนินงานและการดำเนินธุรกิจทุกด้านรวมถึงเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับสหกรณ์ ● มีการแจ้งเวียนให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ที่กำหนด

กิจกรรม/วิธีการดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านทรัพยากรบุคคล
การบริหารทรัพยากรบุคคล	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดระเบียบปฏิบัติการบริหารทรัพยากรบุคคลไว้ชัดเจนเกี่ยวกับการสรรหา คัดเลือก บรรจุแต่งตั้ง หลักประกันการทำงาน ผลตอบแทน การเลื่อนตำแหน่งและพัฒนาบุคลากร รวมถึงมาตรการลงโทษ และมีการปรับปรุงให้สอดคล้องกับสถานะการณ์ปัจจุบัน ● มีการจัดทำสัญญาจ้างเจ้าหน้าที่ และเรียกหลักประกันการทำงานอย่างเหมาะสม เพียงพอกับหน้าที่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่แต่ละตำแหน่งเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดขึ้น ● มีการมอบหมายหน้าที่ความรับผิดชอบให้เจ้าหน้าที่เป็นรายบุคคลในตำแหน่งต่างๆ ที่กำหนดเป็นลายลักษณ์อักษร ● มีการควบคุม ดูแลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ให้เป็นไปตามหน้าที่ความรับผิดชอบที่ได้รับมอบหมาย ● มีการสับเปลี่ยนหมุนเวียนเจ้าหน้าที่ในตำแหน่งต่างๆ เป็นครั้งคราวตามความเหมาะสม เพื่อเป็นการตรวจสอบการปฏิบัติงานซึ่งกันและกัน ● มีการติดตามประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างสม่ำเสมอโดยเปรียบเทียบผลการปฏิบัติงานกับแผนงานที่กำหนด ● มีการปรับปรุง แก้ไขการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างเหมาะสมและทันต่อเหตุการณ์ ● มีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ และทักษะในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่สม่ำเสมอ

กิจกรรม / วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย
การกำหนดนโยบายการดำเนินงาน	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดนโยบายการดำเนินงานสทกรณ้อย่างชัดเจน และเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดในข้อบังคับ
การกำหนดแผนงานหรือเป้าหมาย	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดแผนงาน หรือเป้าหมายทั้งระยะสั้น ระยะปานกลางและระยะยาวอย่างชัดเจนและมีความเป็นไปได้
การกำหนดงบประมาณประจำปี	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดงบประมาณรายรับ – รายจ่ายประจำปีอย่างเหมาะสมสอดคล้องกับแผนงาน หรือเป้าหมายและ

กิจกรรม / วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการปฏิบัติตามกฎหมาย ข้อบังคับ ระเบียบและนโยบาย
	สถานการณ์ปัจจุบัน โดยได้รับอนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ สหกรณ์
การควบคุมการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการประชุมชี้แจงถึงนโยบายการดำเนินงาน แผนงาน หรือ เป้าหมายและงบประมาณรายรับ – รายจ่ายประจำปี ซึ่ง กำหนดโดยที่ประชุมใหญ่สหกรณ์ให้เจ้าหน้าที่ทราบและถือ ปฏิบัติ ● มีการควบคุม ดูแลและการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่เป็นไปตาม กฎหมายข้อบังคับ ระเบียบ มติที่ประชุมและคำสั่งของ สหกรณ์ ● มีการประชุมคณะกรรมการดำเนินการเป็นประจำเดือน เพื่อ ทราบถึงผลการดำเนินงาน ความเคลื่อนไหวทางการเงินและ ผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งพิจารณาเรื่องต่างๆ ● มีการตรวจสอบการเงินการบัญชีและการปฏิบัติงานด้าน ต่างๆ เป็นการภายในโดยผู้ตรวจสอบกิจการ ● มีการนำข้อสังเกตและข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้ตรวจสอบ กิจการและผู้สอบบัญชี รวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมา กำหนดแนวทางแก้ไขเพื่อปรับปรุงการดำเนินงาน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
การกำหนดระเบียบของสหกรณ์ เพื่อใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดระเบียบของสหกรณ์ว่าด้านการรับจ่ายและเก็บ รักษาเงิน
การแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการแบ่งแยกหน้าที่ความรับผิดชอบระหว่างเจ้าหน้าที่ การเงินและเจ้าหน้าที่บัญชีอย่างชัดเจน ● การบันทึกบัญชีและการอนุมัติกระทำโดยผู้ที่มีได้ทำหน้าที่ รับ – จ่ายและเก็บรักษาเงิน
เงินสดรับ	<ul style="list-style-type: none"> ● เอกสารการรับเงิน ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน ใบรับเงินขายสินค้า ใบสำคัญการให้บริการ ใบส่งเงินฝาก เป็นต้น มีการเรียงลำดับเลขที่ไว้ล่วงหน้า ● มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินในเอกสารการรับเงิน ● กรณียกเลิกเอกสารการรับเงินได้นำต้นฉบับมาแนบติดไว้กับ สำเนาครบถ้วนและประทับตรา “ยกเลิก” ● มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารการรับเงินเป็นปัจจุบัน

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
	<ul style="list-style-type: none"> ● การรับเช็ค หรือเช็คลงวันที่ล่วงหน้าเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ ● มีการจัดทำทะเบียนคุมเช็ครับเป็นปัจจุบัน
เงินสดจ่าย	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเป็นเงินสดได้อย่างเหมาะสม ● มีการตรวจสอบความครบถ้วน ถูกต้องของเอกสารการจ่ายเงิน ได้แก่ ใบเสร็จรับเงิน ใบเบิกเงิน ใบถอนเงินฝาก เป็นต้น ก่อนเสนอเพื่ออนุมัติ ● มีการอนุมัติจ่ายเงินให้ผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ● มีการลงลายมือชื่อผู้รับเงินและประทับตรา “จ่ายแล้ว” ในเอกสารการจ่ายเงิน ● มีการจัดทำทะเบียนคุมเอกสารการจ่ายเงินเป็นปัจจุบัน ● มีการเปรียบเทียบรายจ่ายที่เกิดขึ้นจริงกับงบประมาณอย่างสม่ำเสมอในระหว่างปี เพื่อควบคุมการใช้จ่ายในอยู่ในวงเงินงบประมาณที่กำหนด ● การจ่ายเช็คเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ● มีการกำหนดวงเงินขั้นสูงที่จ่ายเช็คได้อย่างเหมาะสม ● มีการอนุมัติจ่ายเช็คโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์โดยไม่มีการลงลายมือชื่ออนุมัติในเช็คจ่ายไว้ล่วงหน้า ● มีการจ่ายเช็คตามลำดับเลขที่และระบุชื่อผู้มีสิทธิรับเงิน โดยขีดคำว่า “ผู้ถือ” ออก พร้อมกับบันทึกรายละเอียดในต้นขั้วเช็คให้ถูกต้อง ครบถ้วน ● กรณีมีการยกเลิกเช็คจ่ายให้มีการประทับตรา “ยกเลิก” ในเช็คนั้นและนำมาติดไว้กับต้นขั้วเช็ค ● มีการจัดทำทะเบียนคุมเช็คจ่ายเป็นปัจจุบัน
การเก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็ค	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการเก็บรักษาเงินสด และควบคุมการใช้เอกสารการเงินของสหกรณ์อย่างชัดเจน ● มีการเก็บรักษาเงินสด เอกสารการเงินและเช็คที่ยังไม่ได้ใช้ไว้ในที่ซึ่งมั่นคง ปลอดภัย ● มีการกำหนดวงเงินเก็บรักษาไว้อย่างเหมาะสมและเพียงพอ ● มีการเก็บรักษาเงินสดในมือตามวงเงินที่กำหนด กรณีมีเงินสดเกินกว่าวงเงินเก็บรักษาได้ปฏิบัติให้เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์

กิจกรรม/วิธีดำเนินการ	แนวทางการควบคุมด้านการเงิน
	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการอนุมัติเบิกใช้เอกสารการเงินโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เงินสดคงเหลือ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการจัดทำรายงานรายรับ – จ่ายและเงินสดคงเหลือเสนอที่ประชุมคณะกรรมการดำเนินการอย่างสม่ำเสมอ ● มีการกำหนดผู้รับผิดชอบในการตรวจนับเงินสดคงเหลือ ● มีการตรวจนับเงินสดคงเหลือในมือเป็นครั้งคราว โดยไม่แจ้งให้ผู้เก็บรักษาเงินสดทราบล่วงหน้า ● มีการเปรียบเทียบเงินสดคงเหลือในมือให้ถูกต้องตรงกับยอดคงเหลือตามบัญชีในสมุดเงินสด และบัญชีแยกประเภททั่วไป โดยสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ
เงินสดขาดบัญชี / เงินสดเกินบัญชี และการตัดเงินสดขาดบัญชี	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการปฏิบัติกรณีเงินสดขาดบัญชี หรือเงินสดเกินบัญชี รวมถึงการตัดเงินสดขาดบัญชีเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์
การฝากเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการตรวจสอบจำนวนเงินที่นำฝากธนาคาร/ฝากสหกรณ์อื่น บันทึกในสมุดคู่ฝากถูกต้อง ครบถ้วน
การถอนเงิน	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการอนุมัติถอนเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นโดยผู้มีอำนาจและเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์
เงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นคงเหลือ	<ul style="list-style-type: none"> ● มีการเปรียบเทียบยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่นตามใบแจ้งยอดเงินฝาก หรือสมุดคู่บัญชีเงินฝากให้ถูกต้องตรงกับบัญชีแยกประเภททั่วไปโดยสม่ำเสมอ กรณีพบข้อแตกต่างให้ค้นหาสาเหตุ ● มีการจัดทำบัญชียอดเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่น กรณียอดคงเหลือตามใบแจ้งยอดเงินฝาก หรือสมุดคู่บัญชีเงินฝากแตกต่างจากบัญชีแยกประเภททั่วไป ● มีการยืนยันยอดคงเหลือเงินฝากธนาคาร/เงินฝากสหกรณ์อื่น

การควบคุมด้านบริหารธุรกิจ ของสหกรณ์ภาคการเกษตรแบ่งเป็น 6 ด้าน คือ การควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ การควบคุมด้านธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย การควบคุมด้านธุรกิจรวบรวมผลผลิต การควบคุมด้านธุรกิจแปรรูปผลผลิตการเกษตรการผลิตสินค้า การควบคุมด้านธุรกิจให้บริการและส่งเสริมการเกษตร การควบคุมด้านธุรกิจเงินรับฝาก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ของการควบคุม ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้นและแนวทางการควบคุม แต่ในกรณีศึกษานี้จะกล่าวถึงธุรกิจสินเชื่อและธุรกิจจัดหาสินค้ามาจำหน่าย

การควบคุมด้านธุรกิจสินเชื่อ ธุรกิจสินเชื่อ เป็นธุรกิจที่สหกรณ์ให้เงินกู้ หรือสินเชื่อ การเกษตรแก่สมาชิกตามระเบียบของสหกรณ์เพื่อให้สมาชิกนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงกระบือ โดยแบ่งประเภทเงินกู้ตามระยะเวลาการให้กู้ ได้แก่ เงินระยะสั้น ซึ่งเงินกู้แต่ละประเภทมีเงื่อนไข ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบของสหกรณ์

วัตถุประสงค์ของการควบคุม เพื่อให้มั่นใจว่า การควบคุมภายในด้านธุรกิจสินเชื่อมีประสิทธิภาพ การดำเนินธุรกิจสินเชื่อเป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์และแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด การบันทึกรายการบัญชีเกี่ยวกับธุรกิจสินเชื่อเป็นไปอย่างถูกต้อง ครบถ้วน ลูกหนี้เงินให้กู้คงเหลือมีอยู่จริง และสิทธิเรียกร้องเป็นของสหกรณ์ มีการตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญไว้ในจำนวนที่เพียงพอสำหรับการขาดทุน ที่อาจเกิดขึ้นและเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ การตัดจำหน่ายหนี้สูญเป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

ข้อผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น การให้สินเชื่อแก่สมาชิก หรือสหกรณ์อื่นไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ การดำเนินธุรกิจสินเชื่อไม่เป็นไปตามแผนงาน หรือเป้าหมายที่กำหนด เจ้าหน้าที่สินเชื่อทำหน้าที่จ่ายเงินให้กู้ รับชำระหนี้และบันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้ จ่ายเงินให้กู้โดยไม่ผ่านการอนุมัติจากที่ประชุม คณะกรรมการเงินกู้ จ่ายเงินให้กู้เกินกว่าวงเงินที่ได้รับอนุมัติ จ่ายเงินให้กู้โดยไม่มีหลักประกันการกู้เงิน หรือหลักประกันการกู้เงินไม่เป็นไปตามระเบียบของสหกรณ์ ประเมินราคาอสังหาริมทรัพย์ที่ใช้เป็นหลักประกัน การกู้เงินสูงกว่าความเป็นจริง มีการปลอมแปลงสัญญาเงินกู้และลายมือชื่อผู้อนุมัติ บันทึกบัญชีย่อยลูกหนี้เงินให้กู้ไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน หรือไม่ปัจจุบัน รับชำระหนี้จากลูกหนี้เงินให้กู้แล้วไม่บันทึกบัญชี หรือบันทึกบัญชีไม่ถูกต้อง ไม่ครบถ้วน รับชำระหนี้เงินให้กู้ นอกที่ทำการสหกรณ์โดยไม่มีมติที่ประชุม คณะกรรมการดำเนินการให้กระทำได้ การคำนวณดอกเบี้ยเงินให้กู้และค่าปรับเงินให้กู้ไม่ถูกต้อง ลูกหนี้เงินให้กู้นำเงินไปใช้ผิดวัตถุประสงค์ ลูกหนี้เงินให้กู้ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนด (ผิดนัดชำระหนี้) ลูกหนี้เงินให้กู้ปฏิเสธการเป็นหนี้ ลูกหนี้เงินให้กู้ไม่มีตัวตน การตั้งค่าเผื่อนี้สงสัยจะสูญลูกหนี้เงินให้กู้ ดอกเบี้ยเงินให้กู้ค้างรับและค่าปรับเงินให้กู้ค้างรับ ณ วันสิ้นปีทางบัญชีไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์ การตัดจำหน่ายหนี้สูญจากบัญชีลูกหนี้เงินให้กู้ไม่เป็นไปตามระเบียบนายทะเบียนสหกรณ์

บทสรุป การศึกษาสหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตหนองยายดา จำกัด เพื่อกำหนดแนวทางในการวางระบบการควบคุมภายในด้านการบัญชีและบริหารงานของธุรกิจการจัดหากระบือมาจำหน่ายถึงการให้เงินกู้เป็นกระบือ โดยการศึกษาข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับกระบือ ลักษณะการดำเนินการจัดหากระบือมาจำหน่ายการให้เงินกู้เป็นกระบือ เพื่อกำหนดการจัดทำระบบการควบคุมภายในด้านการบัญชีและการบริหารงานเพื่อความเหมาะสมกับการบริหารงานของสหกรณ์โดยใช้ กรณีศึกษา สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตหนองยายดา จำกัด จังหวัดอุทัยธานี ซึ่งผู้ศึกษาได้ศึกษาข้อมูลและเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินธุรกิจของสหกรณ์ ในการจัดหากระบือมาจำหน่ายและให้การให้เงินกู้เป็นกระบือรวมทั้งทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง กฎหมาย ระเบียบ มาตรฐานและแนวปฏิบัติที่เกี่ยวข้อง

จากผลการศึกษาพบว่า สหกรณ์การเกษตรศุภนิมิตหนองยายดา จำกัด จัดหากระบือมาจำหน่าย และให้เงินกู้เป็นกระบือจะอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินการของสหกรณ์ โดยสหกรณ์มีการจัดทำระเบียบถือใช้ และมีมติที่ประชุมคณะกรรมการในการดำเนินการและมีมติที่ประชุมให้ผู้จัดการเป็นผู้ร่วมในการจัดหากระบือมาจำหน่ายด้วย ในการซื้อกระบือซึ่งจากน้ำหนักตามราคาตลาด และซื้อจากลักษณะของกระบือในการซื้อนั้น จะนำไปใช้พร้อมกันไว้ในคอกซึ่งไม่มีการตำหนิ รูปพรรณสัณฐานของกระบือไว้ ผู้รับผิดชอบกระบือใช้วิธีจำลักษณะของกระบือแต่ละตัว สหกรณ์ไม่มีสัตวบาลหรือที่ปรึกษาด้าน

สัตว์บาลของสหกรณ์ ดูแลกระบือหรือให้คำปรึกษาเกี่ยวกับเรื่องการจัดวัคซีน การควบคุมโรคที่จะเกิดขึ้นในกระบือ ส่วนเรื่องการจัดทำเอกสารหลักฐานสหกรณ์มีการจัดทำเอกสารหลักฐานประกอบการบันทึกบัญชี

ข้อเสนอแนะ การจัดการซื้อกระบือมาจำหน่ายคณะกรรมการผู้จัดซื้อจะดำเนินการจัดซื้อตามน้ำหนักและลักษณะของกระบือในการจัดซื้อตามลักษณะของกระบือทำให้มีข้อผิดพลาดจากการมองที่รูปลักษณ์ แต่หาซื้อตามน้ำหนักจะเป็นมาตรฐานเดียวกัน และสหกรณ์ไม่มีสัตว์บาลที่ปรึกษาของสหกรณ์การฉีดวัคซีนกระบือหรือดูแลเรื่องโรคกระบือ สหกรณ์จึงควรรหาสัตว์บาลไว้เป็นที่ปรึกษาหรือขอคำแนะนำจากปศุสัตว์ให้กับสหกรณ์และสมาชิกที่ซื้อกระบือและที่สหกรณ์ให้เงินกู้เป็นกระบือ